

Mestna občina Ljubljana
Zoran Jankovič, župan
Mestni trg 1, 1000 Ljubljana
telefon: 01 306 10 10, faks: 01 306 12 14

Številka: 620-1/2011-22
Datum: 21. 8. 2013

Mestna občina Ljubljana
Mestni svet

ZADEVA: Predlog za obravnavo na seji Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana

PRIPRAVIL: Mestna občina Ljubljana, Mestna uprava, Oddelek za kulturo

NASLOV: Predlog Sklepa o Načrtu upravljanja Arheološkega parka Emona

POROČEVALCA: mag. Mateja Demšič, vodja Oddelka za kulturo
Jerneja Batič, podsekretarka, Oddelek za kulturo

**PRISTOJNO
DELOVNO TELO:** Odbor za kulturo in raziskovalno dejavnost

PREDLOG SKLEPA:

Mestni svet Mestne občine Ljubljana sprejme predlog Sklepa o Načrtu upravljanja Arheološkega parka Emona.

Župan
Mestne občine Ljubljana
Zoran Jankovič

Prilogi:

- predlog sklepa z obrazložitvijo
- Načrt upravljanja Arheološkega parka Emona
- mnenje Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana

PREDLOG

Na podlagi 60. člena Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11, 30/11 - odl. US in 90/12) in 27. člena Statuta Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 66/07 – uradno prečiščeno besedilo, št. 15/12) je Mestni svet Mestne občine Ljubljana na ____ seji _____ sprejel

S K L E P **o Načrtu upravljanja Arheološkega parka Emona**

1. člen

S tem sklepom se sprejme Načrt upravljanja Arheološkega parka Emona (v nadaljnjem besedilu: načrt upravljanja) za obdobje petih let.

2. člen

Načrt upravljanja je kot priloga sestavni del tega sklepa in je na vpogled pri oddelku Mestne uprave Mestne občine Ljubljana, pristojnem za kulturo, in upravljavcu Arheološkega parka Ljubljana javnemu zavodu Muzej in galerije mesta Ljubljane.

3. člen

Ta sklep začne veljati naslednji dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Številka:
Ljubljana,

Župan
Mestne občine Ljubljana
Zoran Janković

O b r a z l o ž i t e v

Sklepa o Načrtu upravljanja Arheološkega parka Emona

1. Pravni temelj

Pravni temelj predlaganega akta sta:

- 60. člen Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11, 30/11 - odl. US in 90/12), ki določa vsebino načrta upravljanja spomenika ali spomeniškega območja ter da ga sprejme organ, ki je sprejel akt o razglasitvi spomenik;
- 27. člen Statuta Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 66/07 – uradno prečiščeno besedilo in 15/12), ki določa da je Mestni svet Mestne občine Ljubljana pristojen za sprejemanje odlokov in drugih aktov Mestne občine Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: MOL).

2. Razlogi in cilji, zaradi katerih je akt potreben in ocena stanja

V okviru projekta Arheološki parki – Emonska promenada, ki ga je v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana sofinancirala Evropska unija iz sklada za regionalni razvoj, je bil v skladu z veljavnim Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKDS-1) pripravljen načrt upravljanja. Namen načrta upravljanja je zagotoviti varstvene in razvojne ukrepe in aktivnosti novega arheološkega parka, ki se razvija na lokaciji, ter določiti strateške in izvedbene usmeritve za celovito ohranjanje spomenika.

Namen priprave načrta upravljanja je priprava dolgoročne strategije upravljanja in vzdrževanja Arheološkega parka Emona. Glede na ovrednotenje kulturnega pomena najdišč in analize ogroženosti lokacij so pripravljene smernice za varstvo in razvoj kulturnega spomenika, kar bo omogočalo trajnostni razvoj spomenika.

Načrt vsebuje izhodišča in strategije za dolgoročno upravljanje in vzdrževanje najdišča. Na podlagi analize obstoječega stanja so predvidene strateške možnosti razvoja kulturnega spomenika. Preoblikovane so v temeljni koncept varstva in razvoja, kar predstavlja osnovo za nadaljnje določanje posameznih ukrepov. Slednji so v okviru načrta upravljanja vsebinsko, časovno in stroškovno opredeljeni.

Načrt upravljanja se sprejme za obdobje 5 let. Oblikovan je kot prilagodljiv dokument. Izbrani merljivi kazalci omogočajo spremljanje izvajanja ukrepov, doseganja ciljev in rezultatov. To omogoča sprotno prilagajanje novim situacijam in spremembam v prostoru. Odstopanja od načrta, potrebne sprotne spremembe in dopolnitve bodo upravljalci in nadzorniki obravnavali letno in dokument po potrebi dopolnjevali.

3. Poglavitne rešitve

Načrt upravljanja Arheološkega parka Emona sledi pri svoji pripravi Teoretskim izhodiščem za pripravo načrta upravljanja, ki jih je v aprilu 2011 pripravil Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije s sodelavci (Plestenjak, Stokin, Zanier 2011).

V Načrtu upravljanja Arheološkega parka Emona je predstavljeno spomeniškovarstveno območje parka, ki obsega 12 lokacij, stanje na parku, dela, ki so bila opravljena do vključno leta 2012, ter pogoji za delo in usmeritve za naprej.

Upravljavec parka je javni zavod Muzej in galerije mesta Ljubljana v sodelovanju z MOL. V načrtu upravljanja parka je opredeljena vizija in strateški cilji na področju upravljanja, vzdrževanja in komuniciranja z javnostmi.

V načrtu dejavnosti so navedena dela in potrebni viri za vzdrževanje in obratovanje parka ter dela, ki jih je potrebno opraviti v letih 2013 -2014, za zagotovitev primerne obeležitve 2000 let Emone. To so

predvsem dokončanje restavriranja Rimskega zidu na Mirju, konservatorski načrt in restavriranje severnega obzidja ob Cankarjevem domu, dovod elektrike ter elektronski sistem vhoda do parkov Emonska hiša in Zgodnjekrščanskega središča, osvetlitev Rimskega zidu na Mirju in namestitvev kamer za video nadzor na posamezne lokacije.

Opredeljeni so tudi kazalci, s katerimi se bo merila uspešnost izvedenih dejavnosti.

Načrtu upravljanja so priložena pisma o nameri posameznih lastnikov glede nadaljnjega sodelovanja pri upravljanju.

4. Ocena finančnih in drugih posledic sprejema sklepa

Viri						Skupaj
leto	2013	2014	2015	2016	2017	2013-2017
MOL	153.000	49.400	39.500	27.500	27.500	296.900
Lastniki		2.300	1.300	600		4.200
MGML	15.500	15.500	13.000	13.000	13.000	70.000
	168.500	67.200	53.800	41.100	40.500	371.100

Upravljaavec s pravnimi osebami (lastniki), ki imajo v lasti parcele, na katerih so predstavljeni spomeniki in niso v lasti MOL, sklene pogodbo o izvajanju načrta upravljanja. Pogodba se nanaša na konserviranje, predstavljanje in vzdrževalna dela. Pogodba se sklene najkasneje v šestih mesecih po sprejemu Načrta upravljanja s strani Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana.

Za konserviranje, prezentacijska dela in vzdrževalna dela, ki še niso bila opravljena v sklopu EU projekta Arheološki park Emona – Emonska promenada, bo MOL v letu 2013 zagotovil investicijska sredstva v višini 153.000,00 Eur (zagotovljeno na PP 082 022, konto 4323, NRP 7560-10-0178). V kasnejših letih bo MOL iskala možnost prijave na razpisih za pridobitev državnih in evropskih sredstev.

Predlog pripravila:

Jerneja Batič

podsekretarka

Mag. *Mateja Demšič*

Vodja oddelka

NAČRT UPRAVLJANJA ARHEOLOŠKEGA PARKA EMONA

Naročnik: Mestna občina Ljubljana

župan, Zoran Janković

Izdelovalec: Muzej in galerije mesta Ljubljane

direktor, Blaž Peršin

Soglasodajalec: ZVKDS, OE Ljubljana

vodja, Boris Vičič

Mestna občina Ljubljana, Oddelek za kulturo

vodja, mag. Mateja Demčič

POVZETEK	9
UVOD	10
PRAVNE PODLAGE	10
OPIS SPOMENIKA	13
PREDSTAVITEV SPOMENIKA	13
1. ARHEOLOŠKI PARK EMONSKA HIŠA	15
2. RIMSKI ZID NA MIRJU	17
3. RIMSKA KLOAKA OB AŠKERČEVI CESTI	18
4. OSTANKI BAZILIKE IN ROTUNDE V GALERIJ JAKOPIČ	19
5. ARHEOLOŠKI PARK ZGODNJEKRŠČANSKO SREDIŠČE	21
6. ZAHODNO EMONSKO OBZIDJE OB CANKARJEVEM DOMU	24
7. SEVERNO EMONSKO OBZIDJE V ULICI JOSIPINE TURNOGRAJSKE	25
8. ARHEOLOŠKO OBMOČJE PRI EMONCU	26
9. PLOČNIK RIMSKE CESTE	27
10. SEVERNA EMONSKA VRATA	28
10. RIMSKI VODNJAK NA KONGRESNEM TRGU	28
LOKACIJA IN LASTNIŠTVO SPOMENIKA	30
ŠIRŠI KONTEKST SPOMENIKA, RAZUMEVANJE SPOMENIKA IN NJEGOVIH VREDNOT	33
VREDNOTE IN POMENI	35
ZGODOVINSKI POMEN	36
ESTETSKI POMEN	36
ZNANSTVENI POMEN	36
DRUŽBENI POMEN	37
ANALIZA IN OCENA STANJA	41
ZGODOVINA RAZISKAV IN KONSERVATORSKIH POSEGOV	41
ARHEOLOŠKI PARK EMONSKA HIŠA	41
ARHEOLOŠKI PARK ZGODNJEKRŠČANSKO SREDIŠČE	41
RIMSKI ZID NA MIRJU	42
RIMSKA KLOAKA OB AŠKERČEVI CESTI	44
OSTANKI BAZILIKE IN ROTUNDE V GALERIJ JAKOPIČ	44
ZAHODNO EMONSKO OBZIDJE OB CANKARJEVEM DOMU	45
SEVERNO EMONSKO OBZIDJE V ULICI JOSIPINE TURNOGRAJSKE	46
SPOMENIŠKO OBMOČJE PRI EMONCU V PARKU ZVEZDA	46
SEVERNA EMONSKA VRATA	47
ZGODOVINA OPRAVLJENIH DEL V PROJEKTU PRENOVE PARKOV 2011-2012	47
KRATKA PREDSTAVITEV PROJEKTA IN SODELAVCEV:	47
KONSERVATORSKO-RESTAVRATORSKI POSEGI:	48
UREDITEV ARHEOLOŠKIH PARKOV EMONSKA HIŠA IN ZGODNJEKRŠČANSKO SREDIŠČE ZA DOSTOP OBISKOVALCEV	48
POT »EMONA-PO RIMSKI LJUBLJANI«	49

PEDAGOŠKI PROGRAMI	49
PROMOCIJSKE IN POPULARIZACIJSKE VSEBINE	49
»I-EMONA« INFORMACIJSKA TOČKA V CHOPINOVEM PREHODU,	50
DELA ZA ZAŠČITO IN VAROVANJE DEDIŠČINE:	50

POROČILO O STANJU ARHEOLOŠKIH OSTALIN ARHEOLOŠKEGA PARKA EMONA **JANUAR 2013** **51**

OPIS STANJA	51
ARHEOLOŠKI PARK EMONSKA HIŠA	51
ARHEOLOŠKI PARK ZGODNJEKRŠČANSKO SREDIŠČE	52
RIMSKI ZID NA MIRJU	54
OBMOČJE RIMSKE KLOAKE NA AŠKERČEVI	57
OSTANKI BAZILIKE IN ROTUNDE V GALERII JAKOPIČ	58
ZAHODNO OBZIDJE OB CANKARJEVEM DOMU	59
SEVERNO OBZIDJE V ULICI JOSIPINE TURNOGRAJSKE (PRI URŠULINKAH)	59
ARHEOLOŠKI PREDEL OB EMONCU	61
PLOČNIK RIMSKE CESTE V CHOPINOVEM PREHODU (»I-EMONA«)	62
SEVERNA EMONSKA VRATA	63
RIMSKI VODNJAK NA KONGRESNEM TRGU	64
INFORMACIJE O DOSEDANJEM UPRAVLJANJU	65
RIMSKO OBZIDJE NA MIRJU	66
OSTALE LOKACIJE	66

RANLJIVOST IN OGROŽENOST SPOMENIKA **66**

NARAVNI FAKTORJI	66
VREMENSKI VPLIVI NA MOZAIKE IN TLAKE:	67
ČLOVEŠKI FAKTOR	68
POMANJKANJE VIROV	69

POSLANSTVO, VIZIJA IN CILJI RAZVOJA SPOMENIKA **69**

POSLANSTVO IN VIZIJA PARKA	69
STRATEŠKI CILJI RAZVOJA SPOMENIKA	70

OPERATIVNI CILJI IN UKREPI VARSTVA IN RAZVOJA PO SPOMENIKIH IN **PODROČJIH** **70**

EMONSKA HIŠA, ZGODNJEKRŠČANSKO SREDIŠČE IN RIMSKI ZID	72
KONSERVIRANJE – RESTAVRIRANJE TER PREZENTACIJSKA (INFRASTRUKTURNA) TER VZDRŽEVALNA	
DELA	72
IEMONA	72
KONSERVIRANJE – RESTAVRIRANJE TER PREZENTACIJSKA (INFRASTRUKTURNA) TER VZDRŽEVALNA	
DELA	72
OSTALI SPOMENIKI	73
KONSERVIRANJE – RESTAVRIRANJE TER PREZENTACIJSKA (INFRASTRUKTURNA) TER VZDRŽEVALNA	
DELA	73

JAVNA SLUŽBA IN TURISTIČNA RABA ZA CELOTEN PARK	74
OPERATIVNI CILJI:	74
STROKOVNA – RAZISKOVALNA DEJAVNOST ZA CELOTEN PARK	74
<u>UPRAVLJAVSKA STRUKTURA, FUNKCIJE IN PRISTOJNOSTI</u>	<u>75</u>
UPRAVLJAVEC:	75
STROKOVNI ODBOR:	75
PRISTOJNOSTI IN PROCESI SPREJEMANJA IN IZVAJANJA ODLOČITEV	75
<u>NAČRT IN POSTOPKI ZAGOTAVLJANJA FINANČNIH SREDSTEV</u>	<u>76</u>
<u>SPREMLJANJE IZVAJANJA NAČRTA</u>	<u>78</u>
<u>ROK VELJAVNOSTI NAČRTA, NAČINI DOPOLNJEVANJA</u>	<u>79</u>
<u>VIRI IN LITERATURA</u>	<u>80</u>
<u>PRILOGE</u>	<u>82</u>

Povzetek

Načrt upravljanja Arheološkega parka Emona sledi pri svoji pripravi Teoretskim izhodiščem za pripravo načrta upravljanja, ki jih je v aprilu 2011 pripravil Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije s sodelavci (Plestenjak, Stokin, Zanier 2011).

V Načrtu upravljanja Arheološkega parka Emona je predstavljeno spomeniškovarstveno območje parka, ki obsega 12 lokacij, stanje na parku, dela, ki so bila opravljena do vključno leta 2012 ter pogoji za delo in usmeritve za naprej.

Upravljavca parka je Muzej in galerije mesta Ljubljana v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana. V načrtu upravljanja parka je opredeljena vizija in strateški cilji na področju upravljanja, vzdrževanja in komuniciranja z javnostmi.

V načrtu dejavnosti so navedena dela in potrebni viri za vzdrževanje in obratovanje parka ter dela, ki jih je potrebno opraviti v letih 2013 -2014, za zagotovitev primerne obeležitve 2000 let Emone. To so predvsem dokončanje restavriranja Rimskega zidu na Mirju, konservatorski načrt in restavriranje severnega obzidja ob Cankarjevem domu, dovod elektrike ter elektronski sistem vhoda do parkov Emonska hiša in Zgodnjekrščansko središče, osvetlitev Rimskega zidu na Mirju in namestitvev kamer za video nadzor na posamezne lokacije.

Opredeljeni so tudi kazalci, s katerimi se bo merila uspešnost izvedenih dejavnosti.

Uvod

V okviru projekta Arheološki parki – Emonska promenada, ki ga je v sodelovanju z Mestno občino Ljubljana sofinancirala Evropska unija iz sklada za regionalni razvoj, je bil v skladu z veljavnim Zakonom o varstvu kulturne dediščine RS ZVKDS-1 pripravljen načrt upravljanja. Namen načrta upravljanja je zagotoviti varstvene in razvojne ukrepe in aktivnosti novega arheološkega parka, ki se razvija na lokaciji, ter določiti strateške in izvedbene usmeritve za celovito ohranjanje spomenika.

Namen priprave načrta upravljanja je priprava dolgoročne strategije upravljanja in vzdrževanja Arheološkega parka Emona. Glede na ovrednotenje kulturnega pomena najdišč in analize ogroženosti lokacij so pripravljene smernice za varstvo in razvoj kulturnega spomenika, kar bo omogočalo trajnostni razvoj spomenika.

Načrt vsebuje izhodišča in strategije za dolgoročno upravljanje in vzdrževanje najdišča. Na podlagi analize obstoječega stanja so predvidene strateške možnosti razvoja kulturnega spomenika. Preoblikovane so v temeljni koncept varstva in razvoja, kar predstavlja osnovo za nadaljnje določanje posameznih ukrepov. Slednji so v okviru načrta upravljanja vsebinsko, časovno in stroškovno opredeljeni.

Sestavni del načrta upravljanja sta konservatorska načrta (*Konservatorski načrt: Ljubljana - Arheološki park Zgodnjekrščansko središče (EŠD: 329)*, (2) *Arheološki park Emonska hiša (EŠD: 329)*, (3) *Rimski zid na Mirju (EŠD: 22658)* (Bobek 2012) in *Konservatorski načrt, Kongresni trg Ljubljana – Arheološko najdišče Ljubljana, EŠD 329* (Plestenjak 2011)), s katerima so določena merila za umestitev in izvedbo načrtovanih posegov v prostor, zlasti glede namena, funkcije, lege, velikosti in oblike posegov (prim. Bobek 2012, Mapa 03), Odlok o razglasitvi srednjeveškega mestnega jedra Stare Ljubljane in Grajskega griča za kulturni in zgodovinski spomenik ter naravno znamenitost (Uradni list SRS, št. 5/86, 27/89, Uradni list RS, št. 13/90, Uradni list RS, št. 27/91, 105/01) ter Odlok o razglasitvi spomenikov naravne in kulturne dediščine na območju občine Ljubljana Center med Aškerčevo, Tivolsko in Slovensko (Uradni list RS, št. 60/93, Uradni list RS, št. 105/08).

Načrt upravljanja se sprejme za obdobje 5 let. Oblikovan je kot prilagodljiv dokument. Izbrani merljivi kazalci omogočajo spremljanje izvajanja ukrepov, doseganja ciljev in rezultatov. To omogoča sprotne prilagajanje novim situacijam in spremembam v prostoru. Odstopanja od načrta, potrebne sprotne spremembe in dopolnitve bodo upravljavci in nadzorniki obravnavali letno in dokument po potrebi dopolnjevali.

Podatki o izdelovalcih načrta upravljanja

Pri pripravi so sodelovali:

Muzej in galerije mesta Ljubljana: Tamara Bregar, Irena Veselko, dr. Bernarda Županek, Matjaž Bizjak
ZVKDS OE Ljubljana: Boris Vičič, Darja Pergovnik
ZVKDS Restavratorski center: Katarina Bobek
Oddelek za kulturo Mestne občine Ljubljana: Jerneja Batič

Pravne podlage

Zakon o varstvu kulturne dediščine – ZVKD-1 (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11, 30/11 - odl. US in 90/12) v 5. poglavju, ki se nanaša na upravljanje spomenikov določa:

59. člen

(upravljanje spomenikov)

(1) Lastnik oziroma posestnik mora zagotoviti upravljanje spomenika v skladu z aktom o razglasitvi neposredno ali tako, da ga poveri upravljavcu.

(2) Upravljavca morajo imeti vsi spomeniki, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija, in vsa spomeniška območja. Akt o razglasitvi spomenika lahko predvidi upravljavca tudi za druge spomenike.

(3) V skladu z aktom o razglasitvi spomeniškega območja lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi, sam neposredno upravlja spomeniško območje v režijskem obratu, ustanovi v ta namen javni zavod, poveri upravljanje javnemu zavodu, ki je ustanovljen z namenom upravljanja spomenikov in spomeniških območij, ali poveri upravljanje fizični ali pravni osebi na podlagi predpisov, ki urejajo javno-zasebno partnerstvo.

(4) Upravljanje se lahko poveri upravljavcu zavarovanega območja narave, če je tako določeno v aktu o zavarovanju zavarovanega območja narave in če je upravljavec strokovno usposobljen za upravljanje s spomeniškim območjem.

(5) Upravljanje spomenika ali spomeniškega območja se izvaja na podlagi načrta upravljanja.

(6) Če upravljavec v obnovo in vzdrževanje spomenika vlaga lastna sredstva in prevzema druga bremena in tveganja, lahko organ, ki je izdal akt o razglasitvi, z upravljavcem sklene koncesijsko pogodbo o upravljanju za obdobje, ki je sorazmerno s finančnimi vložki in tveganji upravljavca.

60. člen

(načrt upravljanja)

(1) Načrt upravljanja je dokument, s katerim se določijo strateške in izvedbene usmeritve za celovito ohranjanje spomenika ali spomeniškega območja in način izvajanja njegovega varstva. Načrt upravljanja je treba sprejeti za vse spomenike in spomeniška območja, ki imajo upravljavca.

(2) Načrt upravljanja pripravi upravljavec ob strokovni pomoči zavoda. Načrt upravljanja sprejme organ, ki je sprejel akt o razglasitvi spomenika.

(3) Načrt upravljanja vsebuje najmanj:

- pregled kulturnih vrednot, ki jih je posebej treba ohranjati in razvijati,
- vizijo varstva in razvoja,
- strateške in izvedbene cilje upravljanja,
- določbe, ki se nanašajo na upravljavsko strukturo in ukrepe za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami,
- načrt dejavnosti s finančnim okvirom, še posebej za zagotavljanje dostopnosti in upravljanje obiska,
- kazalnike in način spremljanja izvajanja ter
- rok veljavnosti načrta, način dopolnjevanja in spreminjanja načrta.

(4) V primeru skupnega upravljanja več teritorialno ali vsebinsko povezanih spomenikov se lahko za vse spomenike sprejme enoten načrt upravljanja.

(5) Če se spomeniško območje prekriva z območjem, varovanim ali zavarovanim na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave, se načrt upravljanja sprejme v soglasju z ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave. Pri njegovi pripravi sodeluje organizacija, pristojna za ohranjanje narave.

Ostaline v Arheološkem parku Emona so varovane z naslednjimi akti:

Arheološke ostaline Emona, ki jih poimenujemo s skupnim imenom *Arheološki park Emona*, so bile v sklopu enote Ljubljana - Arheološko najdišče Ljubljana razglašeni za kulturni in zgodovinski spomenik z *Odlokom o razglasitvi arheološkega kompleksa v ljubljanskih občinah za kulturni in zgodovinski spomenik* (Uradni list RS (16.03.1990-20.6.1991), št. 46/90-2229).

Rimski zid na Mirju je bil v sklopu Plečnikovih del v Ljubljani razglašen za kulturni spomenik državnega pomena z *Odlokom o razglasitvi del arhitekta Jožeta Plečnika v Ljubljani za kulturne spomenike državnega pomena* (Uradni list RS, št. 51/2009-2500).

Opis spomenika

PREDSTAVITEV spomenika

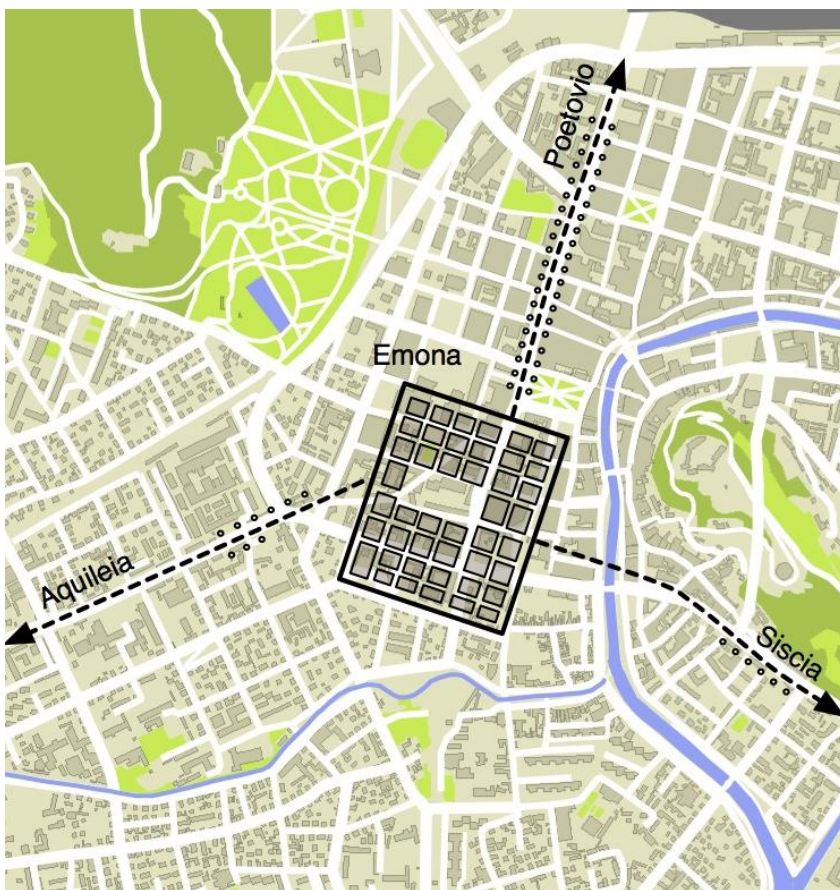

Arheološki park Emona obsega naslednje spomeniškovarstvene enote na območju mesta Ljubljane:

1. Arheološki park Emonska hiša
2. Rimski zid na Mirju
3. Območje rimske kloake na Aškerčevi
4. Ostanki bazilike in rotunde v Galeriji Jakopič
5. Arheološki park Zgodnje krščansko središče
6. Zahodno obzidje ob Cankarjeve domu
7. Severno obzidje v Ulici Josipine Turnograjske (pri Uršulinkah)
8. Arheološki predel ob Emoncu
9. Pločnik rimske ceste v Chopinovem prehodu (skupaj z info točko »i-Emona«)
10. Severna emonska vrata
11. Rimski vodnjak na Kongresnem trgu

Arheološki park Emona obsega prezentirane ostaline rimske kolonije Emone, ki je med 1. in začetkom 6. stol. stala v ožini med Ljubljanskim barjem in Ljubljanskim poljem, med Rožnikom in Grajskim gričem, ob tedaj plovni reki Ljubljanici.

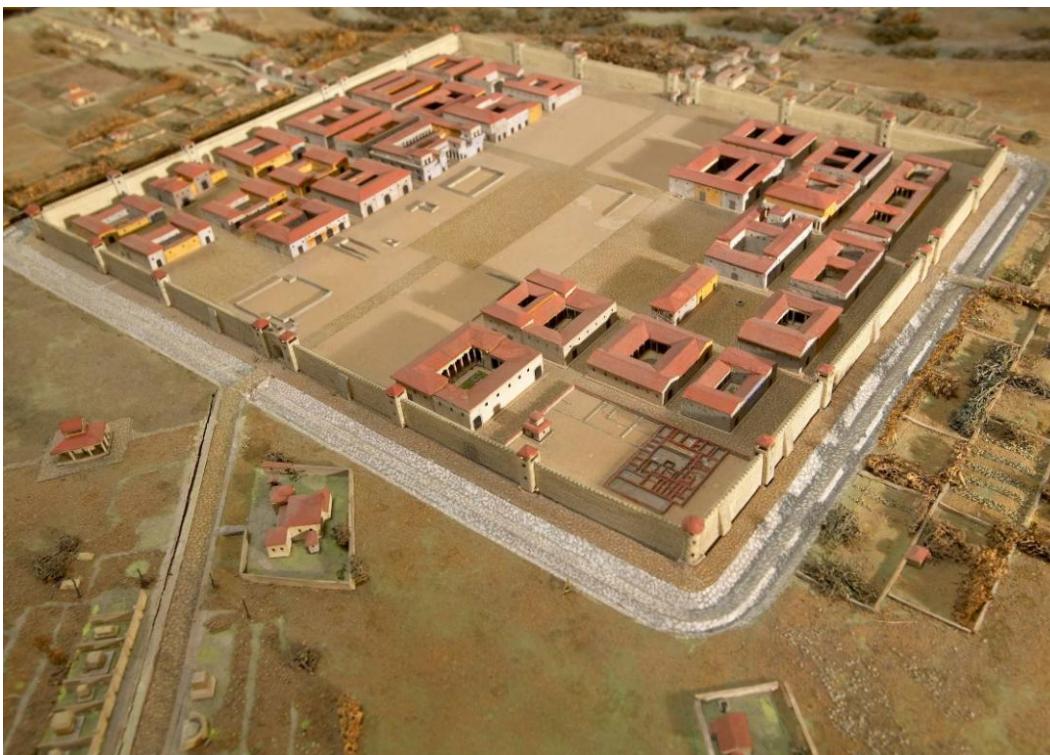
V 1. st. pr. n. št. so območje Emone naseljevali keltski Tavriski. Živel so na terasah južne strani Grajskega griča, na območju današnjega Starega in Gornjega trga pa so trgovali s sosednjimi Italiki. V času Cezarja so Ljubljansko kotlino zavzeli Rimljani in emonsko področje je prešlo pod provinco Galijo Cisalpino (Plesničar Gec, 2004, 4). V poznoavgustejskem času je bila zgrajena Emona, s statusom kolonije (*Colonia Iulia Emona*). Takrat so staroselske naselbine okoli Grajskega griča postale predmestje novozgrajene kolonije, ki je zrasla na območju današnjega Gradišča. Ime je Emona verjetno dobila po nekem starejšem naselju nekje v bližini.

Slika 1: Lega Emone z vpadnicami in grobišči znotraj sodobne Ljubljane. Avtor: Dimitrij Mlekuž, Bernarda Županek.

Mesto je bilo zgrajeno na dvignjenem predelu med Grajskim gričem in Rožnikom. Imelo je pravokoten tloris v velikosti 523x435m in je bilo obdano z mogočnim obzidjem. Obzidje je bilo utrjeno z več kot 20 stolpi in dodatno zavarovano z dvema obrambnima jarkoma. Poleg štirih glavnih vhodov je bilo za lažji vhod v mesto in iz njega vsaj še deset stranskih. Obzidje je bilo debelo 2,4 m (v temeljih 4 m) in prvotno visoko 6 do 8 m. Znotraj obzidja se je z mrežo petih kardov in sedmih dekumanov – med seboj pravokotno sekajočih se cest, izoblikovalo 48 parcel oz. insul, namenjenih stanovanjskim in javnim zgradbam. Dekumani so povezovali mesto od zahoda proti vzhodu, pod njimi pa so bile speljane kloake, odtočni kanali, ki so odvajali odpadno vodo v Ljubljanico. Ulice so bile iz nasutega gramoza in ponekod tlakovane z manjšim kamenjem. Ob središču glavnega kardina in dekumana je stal forum, glavni trg, ki je imel na vzhodnem delu upravno sodno stavbo – baziliko, na zahodu pa templje rimskih bogov Jupitra, Junone in Minerve. Pod arkadami na severni in južni strani foruma so stale prodajalne, menjalnice, gostilne, trgovine in skladišča. Velik tlakovan prostor na sredini trga, *platea*, je bil namenjen srečanjem in prireditvam.

Slika 2: Emona na maketi iz začetka 20. stol. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

Številni ostanki rimske Emone so ohranjeni in prezentirani v središču današnje Ljubljane ter danes združeni v Arheološki park Emona. V nadaljevanju opisujemo spomenike po posameznih lokacijah.

1. Arheološki park Emonska hiša

Dostop do arheološkega parka Emonska hiša je urejen iz Mirja, med stanovanjskima hišama Mirje 4 in Mirje 6. Za njima se razprostira celotno območje parka, ki je na severni in južni strani zavarovano s kovinsko ograjo, na zahodni strani meji na stanovanjsko hišo, na vzhodni pa na sadno-zelenjavni vrt sosednje parcele, ki je ograjen s preprosto mrežasto ograjo.

Arheološki park Emonska hiša obsega del ostalin ene od emonskih stanovanjskih zgradb, t.i. insule 15a, raziskane in prezentirane v obliki arheološkega parka.

Slika 3: Arheološki park Emonska hiša. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

V parku so na ogled tlaki, mozaiki, ogrevalni sistemi, odtočni kanali itd. Spodnji deli zidov prikazujejo rasporeditev prostorov, ki je nastala v različnih gradbenih fazah, večinoma v 4. In 5. stol., ohranjen pa je tudi del kanalizacijskega omrežja, fragmenti opečnatega tlaka, nekdanji vhodi in podobno. Posebej spektakularen je poznorimski geometrični mozaik v enem ter ohranjen sistem hipokavstnega ogrevanja v drugem prostoru.

Znotraj nekdanjega dvorišča rimske hiše je prezentiran kamnit okvir emonskega javnega stranišča, ki je bilo odkrito ob Emonski cesti.

Slika 4: Na arheološkem parku Emonska hiša je prezentiran tudi zelo kvaliteten poznorimski mozaik. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

---

2. Rimski zid na Mirju

Rimski zid leži ob ulici Mirje, na njeni severni strani. Danes ima zid tri prehode. Skrajni vzhodni prehod je zaznamovan s stebriščem, središčni prehod poteka pod piramido, skozi katero se del Aškerčeve ceste preko Mirja izteče v Murnikovo ulico, skozi skrajni zahodni prehod z polkrožnim stopniščem pa se na Mirje izteče Snežniška ulica.

Južno stranico emonskega obzidja, danes znano kot Rimski zid na Mirju, je v letih 1090-1912 raziskal kustos takratnega Deželnega muzeja (danes Narodni muzej Slovenije) W. Schmidt. Po izkopavanjih je bil zid v zgornjem delu dopolnjen, površina zidu pa prekrita s travnato rušo, namenjeno zaščiti. V 20-tih letih 20. stol. se je na Mestnem svetu pojavila zahteva po poružitvi ohranjenega in prezentiranega južnega obzidja na Mirju z namenom pozidave celotnega območja na Mirju. Da so južni emonski zid vendarle ohranili, je zaslužen predvsem tedanji spomeniški konservator France Stelè, ki je organiziral široko mednarodno akcijo podpore ohranitvi zidu ter v ta namen izdal knjižico *V obrambo rimskega zidu na Mirju v Ljubljani* (Stelè 1928). Ključnega pomena za ohranitev zidu je bila vloga mednarodno priznanega arhitekta Jožeta Plečnika, ki je že leta 1926 pričel izdelovati načrt za ta del mesta in predloge za ureditev obzidja v arheološki park. Ureditev po njegovih načrtih je bila končana v poznih 30-tih letih 20. stol.

Slika 5: Rimski zid na Mirju. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

---

3. Rimska kloaka ob Aškerčevi cesti

Kloaka leži ob Aškerčevi cesti, na zelenici ob pločniku, v neposredni bližini Srednje strojne in kemijske šole.

Ohranjeni ostanki kloake z lesenim dnom ter kamnitim pokrovom s čepom, odkriti nekoliko bližje današnji Aškerčevi cesti kot je današnja postavitve, so bili postavljeni kot spomeniška prezentacija kanalizacijskega sistema, ki je bil v Emoni dobro razvit.

Slika 6: Prezentacija rimske kloake ob Aškerčevi cesti. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

4. Ostanke bazilike in rotunde v Galeriji Jakopič

V Galeriji Jakopič je ohranjen del civilne bazilike z apsido in vzhodni polkrog poznoantične rotunde, ki se izrisuje tudi na zunanem obodu bloka. Ostanke antičnih arhitektur so naznačeni v pločniku med Galerijo Jakopič in Slovensko cesto.

Slika 7: Naznačba poznoantične rotunde v fasadi nad Galerijo Jakopič. Foto Matevž Paternoster, arhiv MGML.

Leta 1975 je bila na mestu nekdanjega foruma zgrajena stanovanjska soseska Ferantov vrt arhitekta Edvarda Ravnikarja. Načrt je bil zasnovan tako, da je med bloki ohranil odprt prostor, ki simbolizira nekdanjo *plateo* – odprt tlakovani prostor sredi foruma, v Galeriji Jakopič pod enim izmed blokov pa je ohranjen del bazilike z apsidno in vzhodni polkrog poznoantične rotunde, v katerega silhueto je postavljen tudi zunanji obod bloka.

Rotunda, v tlorisu okrogla stavba iz 5.- 6. stoletja, je domnevno služila v verske namene emonske zgodnjekršćanske skupnosti.

Slika 8: Temelji rotunde in apsida bazilike v Galeriji Jakopič. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

5. Arheološki park Zgodnjekrščansko središče

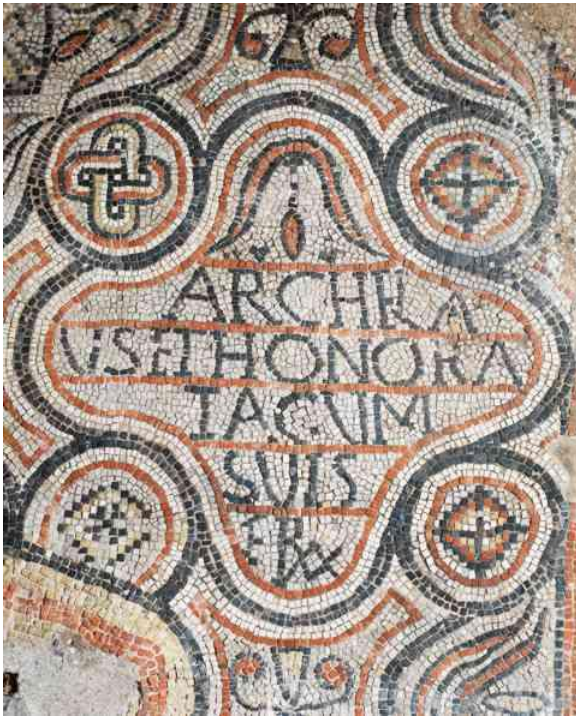
Do arheološkega parka Zgodnjekrščansko središče se pride iz Erjavčeve ceste 15, mimo telovadnice pri OŠ Majde Vrhovnik. Park je na severni strani zavarovan s kovinsko ograjo, kjer je urejen vhod vanj, označen z napisno informacijsko tablo.

Park Zgodnjekrščansko središče pokriva severozahodni in osrednji del insule 32, kjer so bili odkriti ostanki dela ene od emonskih hiš, ki je bila večkrat prenovljena. Zadnji dve prenovi sta del hiše spremenili v versko središče emonskih kristjanov. Najdišče je bilo raziskano v 70-tih letih 20. stol. in leta 1976 odprto kot arheološki park, v katerem so prezentirane različne faze stavbe, od najstarejše, ko je bil stavbni kompleks še v celoti stanovanjski, do zadnje, ko je bil osrednji del spremenjen v krstilnico. Na severnem delu parka so prezentirani ostanki antičnega ogrevalnega sistema – hipokavsta, ki je bil speljan v enem izmed prostorov, na severozahodnem delu je med ostanki zidov prezentiran del odtočnega kanala, po katerem so odpadne vode iz hiše tekale v kloako, od tam pa v reko Ljubljanico.

Slika 9: Arheološki park Zgodnjekrščansko središče. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

Na južni strani, kjer park varuje opečnat zid, so na nekoliko dvignjeni ploščadi prezentirani ostanki mozaikov nekdanjega stebriščnega hodnika in krstilnice, ki potekajo tudi okoli ohranjenega krstilnega bazena. Proti zahodnemu robu parka je med spodnjimi deli zidov nekdanjih stavb ohranjen bazenček nekdanjih zasebnih term, vzidan posvetilni oltar in antični dvoriščni vodnjak. Ta del parka na južni strani je zavarovan tudi z zaščitno platneno streho napeto čez kovinsko konstrukcijo, ki ščiti prezentirane antične ostaline pred vremenskimi vplivi. Na vzhodni strani, ob osnovni šoli, je na peščeni površini, tik ob prezentiranih mozaikih, urejen prostor za pedagoške delavnice. Na vzhodni strani park meji na telovadnico osnovne šole, na zahodni pa je zavarovan z visokim kamnitim zidom. Na vzhodni, severni in zahodni strani parka rasejo visoka drevesa. Izkopane arheološke najdbe v tem parku pričajo o obstoju močne skupnosti prvih kristjanov v Emoni v tistem času, kar pa potrjujejo tudi v pisnih virih izpričani emonski škofi.

Slika 10: Izjemna kvaliteta parka je ohranjeno tlakovanje krstilnice in portika z večbarvnimi mozaiki. Napisi v kartušah izpričujejo donatorje, ki so finančno doprinesli k izgradnji. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

6. Zahodno emonsko obzidje ob Cankarjevem domu

Ohranjeni del zahodnega obzidja s stolpom leži ob jugozahodni fasadi Cankarjevega doma in je vključen v parkovno ureditev neposredne okolice Cankarjevega doma.

Slika 11: Zahodno obzidje ob Cankarjevem domu. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

7. Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske

Severna stranica emonskega obzidja teče ob in pod pročeljem zgradbe Uršulinskega samostana v ulici Josipine Turnograjske.

Slika 12: Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske: del ohranjenega zidu ob izhodu iz pasaže Maximarketa. Foto dokumentacija MGML.

Slika 13: Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske: del ohranjenega zidu v pročelju uršulinskega samostana. Foto dokumentacija MGML.

Severna stranica emonskega obzidja je ohranjena v južnem pročelju stavbe v ulici Josipine Turnograjske (Uršulinski samostan).

8. Arheološko območje pri Emoncu

Spomeniško območje leži ob prehodu Plečnikovega podhoda v park Zvezda in vključuje kopijo kipa Emonca, kamnit sarkofag ter zid poznorimske zgradbe. Na drugi strani podhoda, vendar še kot del spomeniške celote, se nahaja prezentacija hipokavsta.

Slika 14: Spomeniška prezentacija ob kipu Emonca v parku Zvezda. Foto arhiv MGML.

Slika 15: Prezentacija hipokavsta v severnem delu Plečnikovega podhoda. Foto Matjaž Bizjak, dokumentacija MGML.

9. Pločnik rimske ceste

V povezovalnem hodniku pod današnjo Slovensko cesto je ohranjen pločnik rimske ceste. Leži izven obzidanega mesta, neposredno ob mestnih vratih glavne severne mestne vpadnice, ki je od Emone tekla proti Celeji (Celje), z odcepom proti Karniju (Kranj) na današnji Ajdovščini.

Pločnik rimske ceste, prezentiran v Chopinovem prehodu predstavlja najstarejši odkriti pločnik, ki je sočasen z nastankom rimskega mesta na levem bregu Ljubljance in enega redkih rimskih pločnikov odkritih izven obzidanega predela Emone. Kot del severne emonske ceste sodi med pomembnejše ostanke antičnih poti na našem prostoru. Predstavlja zanimiv infrastrukturni element in urbanistično zasnovo, ki se je iz rimske dobe, skozi današnjo Slovensko cesto, ohranila do danes.

Slika 16: Pločnik rimske ceste; Chopinov prehod (»i-Emona«). Foto dokumentacija MGML.

10. Severna emonska vrata

Ob Kongresnem trgu so ohranjena glavna severna vrata rimskega obzidja. Pri prezentaciji je bila tu zasnovana galerija Emonska vrata, kasneje Bukvarna.

Slika 17: Severno obzidje ob vratih; severna vrata so prezentirana znotraj objekta na desni. Foto dokumentacija MGML.

10. Rimski vodnjak na Kongresnem trgu

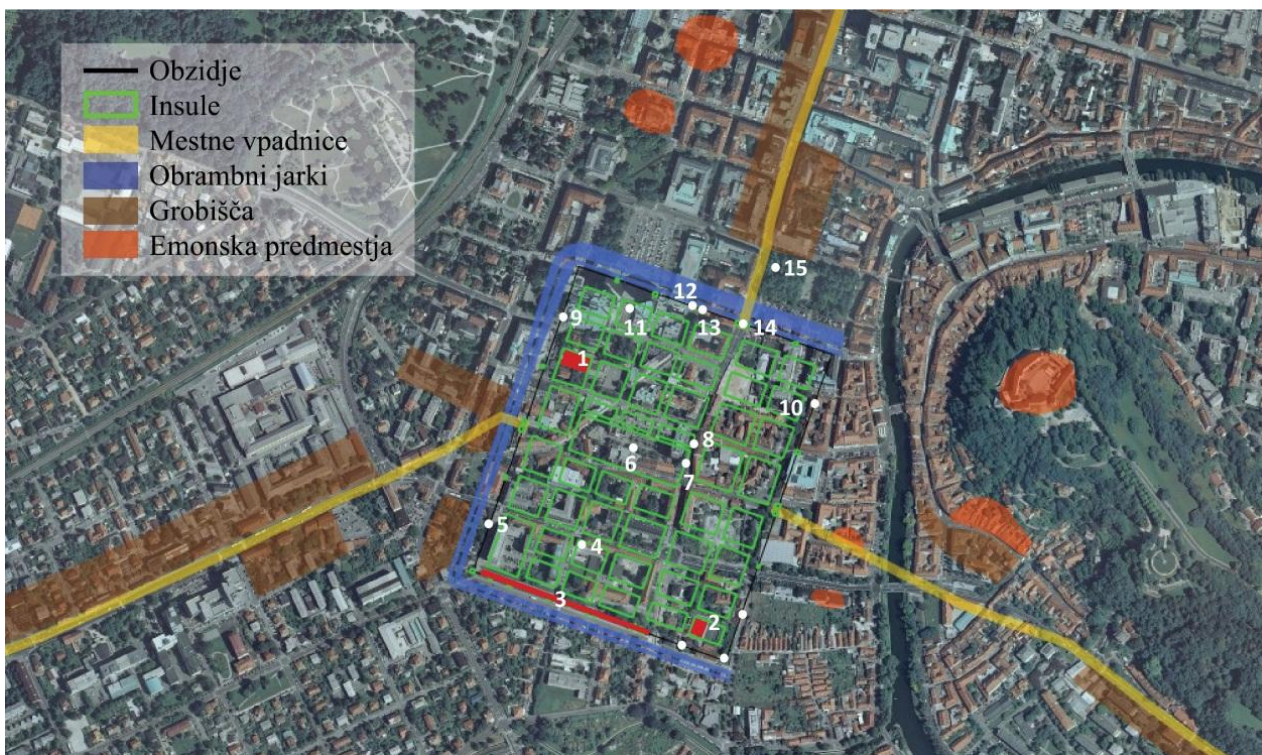

Rimski vodnjak predstavlja del ostalin rimske predmestne četrti, odkrite v okviru arheoloških raziskav na Kongresnem trgu. Grajen je bil v suhozidni tehniki (ohranjena višina 5,80 metra), na dnu pa je bila postavljena lesena kvadratna konstrukcija – kašta. Vodnjak je datiran v drugo polovico 1. stoletja. Očitno je bil v uporabi do prve polovice 3. stoletja, ko je bil zasut z odlomki stebrov iz apnenca.

Vodnjak je eden najosnovnejših in vsesplošno uporabljenih infrastrukturnih elementov za pridobivanje vode, kot temeljnega vira življenja. Njegova lokacija priča o odlični vodonosnosti tega prostora ter simbolizira željo po neodvisni oskrbi z vodo. Skupaj z ostanki predmestne četrti, pomaga razumeti poselitev, ureditev ter namembnost prostora izven mestnih zidov Emone.

Slika 18: Rimski vodnjak; Izhod iz podzemne garažne hiše pri Filharmoniji. Foto D. Badovinac.

Slika 19: Tloris Emone in lokacije prezentirane emonske dediščine v Ljubljani. Vir: Geopedija, Mojca Velkoverh Slunečko, Bernarda Županek, Dimitrij Mlekuž.

Lokacija in lastništvo spomenika

Ker je spomenik sestavljen iz več enot, navajamo podatke za posamezne enote.

V skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine pomeni upravljanje: »izvajanje nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bila stvar razglašena za spomenik, in obsega predvsem vodenje in organiziranje vzdrževanja, uporabe, dostopnosti, predstavitve javnosti in spremljanje stanja.«

EŠD	329
ime enote	Arheološki park Emonska hiša
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	k.o. Krakovsko predmestje
parcelna številka	65/2, 64/2
lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	22658
ime enote	Rimski zid na Mirju
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	k.o. Krakovsko predmestje
parcelna številka	70/4, 71/6, 71/4, 77/2, 78/6
lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	22658
ime enote	Rimski zid na Mirju
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	k.o. Krakovsko predmestje
parcelna številka	71/29, 78/4
lastnik:	Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329
ime enote	Rimska kloaka ob Aškerčevi cesti
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Karlovsško predmestje
parcelna številka	71/7
lastnik:	Republika Slovenija/ Šolski center Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana

konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana
------------------------	--

EŠD	329, 8798
ime enote	Ostanki bazilike in rotunde v Galeriji Jakopič
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Gradišče I
parcelna številka	26/2
lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329
ime enote	Arheološki park Zgodnjekrščansko središče
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	k.o. Gradišče I
parcelna številka	32/2, 32/1
lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329
ime enote	Zahodno emonsko obzidje ob Cankarjevem domu
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Gradišče I
parcelna številka	36/26
lastnik:	Republika Slovenija/ Javni zavod Cankarjev dom
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Gradišče I
parcelna številka	175/11
lastnik:	Uršulinski samostan Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Gradišče I
parcelna številka	3098
lastnik:	Uršulinski samostan Ljubljana in Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana

pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Gradišče I
parcelna številka	175/17
lastnik:	SID – Slovenska izvozna in razvojna banka d.d., Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Rimski pločnik
občina	Ljubljana
katastrska občina	k.o. Ajdovščina
parcelna številka	3276
lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Spomeniško območje pri Emoncu
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Ajdovščina
parcelna številka	3200
lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Spomeniško območje pri Emoncu - hipokaust
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Ajdovščina
parcelna številka	3092
lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavec*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Severna emonska vrata
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Ajdovščina, Gradišče I
parcelna številka	3289, 178/17

lastnik:	Mestna občina Ljubljana
Upravljavец*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329, 8798
ime enote	Severna emonska vrata
občina	Mestna občina Ljubljana
katastrska občina	Gradišče I
parcelna številka	6/7, 6/13
lastnik:	Šumijev kvart, nepremičninska in holdinška dejavnost, d.o.o.
Upravljavец*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

EŠD	329
ime enote	Rimski vodnjak
občina	Ljubljana
katastrska občina	Ajdovščina
parcelna številka	32000
lastnik:	Mestna občina Ljubljana/ Javno podjetje Ljubljanska parkirišča in tržnice
Upravljavец*:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
pristojna strokovna služba:	Muzej in galerije mesta Ljubljana
konservatorski nadzor:	Zavod za varstvo kulturne dediščine, Območna enota Ljubljana

Širši kontekst spomenika, razumevanje spomenika in njegovih vrednot

---

Dediščina rimske Emone, prezentirana znotraj sodobne Ljubljane, danes obsega dva arheološka parka, del južnega obzidja na Mirju ter nekaj posameznih spomenikov oz. manjših spomeniških območij, torej delov nekdanje celote, v tem načrtu upravljanja poimenovanih s skupnim imenom Arheološki park Emona. Ta *in situ* ohranjena in razstavljena dediščina je plod več kot stoletnih prizadevanj arheologov, konservatorjev, arhitektov in drugih, s to dediščino na različne načine povezanih posameznikov in skupin.

Čeprav je emonska prezentirana dediščina rezultat dolgoletnih naporov in številnih intenzivnih akcij (Stele 1928; Plesničar Gec, Slabe 1979), je bilo v minulih letih večkrat izraženo opažanje, da je sčasoma postala tako meščanom kot turistom težko opazna, zato pogosto spregledana, vedno bolj odmaknjena in težko dostopna (Županek 2005, 158s; 2008, 271-273). Spomenikom je v veliki večini manjkalo interpretativnih vsebin, prav tako ni bilo razvitih strategij upravljanja te dediščine kot celote. Razloge za to smo našli v specifičnem konceptu oblikovanja emonske prezentirane dediščine ter v nejasni opredelitvi, komu je le-ta namenjena (Županek 2005; 2008).

Arheološki ostanki, združeni v danšnjem Arheološkem parku Emona, so produkt specifičnega pogleda na arheološko – še posebej antično - dediščino. V času do obdobja po prvi svetovni vojni se je oblikovala idejna osnova za emonske prezentacijske projekte, ki je potem ostala skorajda nespremenjena skozi vse dvajseto stoletje. Združevala je tri postavke, ki zavestno niso bile nikdar eksplicitno izražena, so pa stale v ozadju oblikovanja tega koncepta. Prva postavka je bila, da je antika in njena dediščina inherentna nosilka vrednot kot sta »civilizacija« in »kultura«, od koder izhaja visoka vrednost te

dediščine. Naslednja, v osnovi elitistična premisa, da so prezentirane arhitekturne ostaline, urejene v arheološki park, prostor namenjen kulturnemu uživanju izobražencev. In nenazadnje, v skladu z spremembo vrednotenja historičnega spomenika v 19. stoletju, njegovo postopno vseevropsko institucionalizacijo (prim. Choay 2001, 82ss), se v obdobju po 2. svetovni vojni pri nas polno uveljavi rigorozno varovalni odnos do (tudi emonske) dediščine.

Pri oblikovanju koncepta ljubljanskih arheoloških parkov je bil pomemben dejavnik tudi odnos stroke. Arheologija je nastopala kot privilegirana razlagalka preteklosti, tako zaradi avtoritete, ki jo zahodna družba pripisuje intelektualni aktivnosti, kot zaradi superiornosti znanosti v tem kontekstu (prim. Županek 2005, 159ss). V času oblikovanja emonske prezentirane dediščine si je arheologija pri nas šele izgrajevala svojo znanstveno kredibilnost, in tudi zato so bile v tem obdobju oblikovane prezentacije znanstvene in avtoritarne. Podobno velja za muzealstvo: muzeji, ki so se razvili kot elitistične inštitucije, so to ostali tudi po odprtju za javnost v obdobju razsvetljenstva, saj so bili dostopni samo višjim slojem. Pri nas se je še do 80-tih let 20. stoletja muzej vzpostavljala kot znanstveno-raziskovalna institucija, prejkone sekundarno namenjena obisku odrasle, premožne in izobražene publike.

Zaradi naštetih razlogov je ostala konceptualizacija arheoloških parkov Emone skozi vse dvajseto stoletje statična (Županek 2008, 272s). Parki so med stroko veljali za same po sebi izpovedne, cenjene in privlačne za ustrezno publiko. Zagate, ki jih je tak koncept povzročil, pa so bile kmalu zaznane in sprožena so bila prizadevanja za spremembe: »...prezentacija ni končni postopek v okviru predstavitve spomenika, marveč šele začetna faza njegove oživitve.« (Slabe 1986, 126). Zato so se v tem času oblikovale številne ideje za vključitev emonske dediščine v tkivo Ljubljane. Izhodišča za inkorporiranje v mestno tkivo so bila s strani stroke dovolj domišljena in izdelana, vendar so stala na istih nereflektiranih izhodiščih kot desetletja prej, in emonsko dediščino inherentno razumela kot v času zamrznjen ostanek antične kulture, namenjen uživanju ozkih družbenih skupin, ki jo poznajo in cenijo.

Slika 20: Rimski zid na Mirju je kvaliteten, živ prostor druženja meščanov. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

Stanje, opisano zgoraj, smo v letih 2011-2012 želeli spremeniti s celostnim programom revitalizacije. Poleg zahtevne konservatorsko-restavratorske sanacije rimskih ostalin je bila načrtovana nova arhitekturna podoba in infrastruktura v obeh arheoloških parkih (pohodne poti, menjava strehe na parku Emonska hiša, enotni pomožni objekti itd.), ki so namenjeni tako boljšemu varovanju dediščine kot lažjemu dostopu obiskovalcev. Za slednje ključna je vzpostavitev muzeoloških pomagal (table, tiskovine, multimedijški vodniki) in vzpostavitev s tablami označene krožne poti po Emoni, ki postavlja ločena območja in spomenike v skupen kontekst nekdanje rimske Emone.

Primarni cilj projekta je bil, da parki postanejo živ del mesta Ljubljana, kvalitetne javne površine z javno funkcijo; skratka, da vključimo dediščino Emone v življenje sodobnega mesta. Mesta s tisočletno zgodovino, kot je Ljubljana, so pomemben historični in arheološki vir, kjer nam zgradbe, strukture in deli tlorisne zasnove nam pomagajo študirati preteklost, hkrati pa meščane povezujejo z njihovo zgodovino. Vendar mesta ne morejo ostati statična, pač pa morajo uspevati in se razvijati. Zato dediščina v mestih, ki je rigidno zaprta do najmanjših sprememb, ki ni prostor za igro otrok, posedanje, dogodke, prireditve, ostane zunaj, odmaknjena, neživa. Dediščina je predvsem komunikacijska praksa (Smith 2006), ki se najbolje udejanja v javnih programih, projektih vključevanja javnosti in podobnih. Samo tako bo dediščina nekaj živega: zaživi skozi izkustva, aktivnosti, ukvarjanje, udejanjanje.

Vrednote in pomeni

Arheološki park Emona je del Arheološkega kompleksa Ljubljana (EŠD 329), za katerega razglasitev za kulturni in zgodovinski spomenik so bile podane naslednje strokovne podlage (citiramo del Odloka, vezan na dediščino Emone): “Resničen razmah življenja in s spomeniško-varstvenega stališča tudi najkvalitetnejšo prezentacijo doživi varovano območje v času antike. Ob začetku našega štetja nastane v ljubljanskih vratih rimsko mesto – Emona – ki je s svojim obzidjem, uličnim rastrom, stavbnimi parcelami, cestami, predmestji in grobišči v ožjem smislu arheološko konservatorske stroke urbanistični fenomen in ga kot takega varujemo v zaokroženi celoti.”

Poleg tega je Arheološki park Emona zaradi Rimskega zidu na Mirju sestavni del Del Jožeta Plečnika v Ljubljani, ki so razglašeni za kulturne spomenike državnega pomena, vrednote, ki to razglasitev utemeljujejo, pa so (Ur.RS 51/2009, 37. Člen, 5. točka):

- po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika je bil v letih 1927–1956 ob ulici Mirje avtorsko rekonstruiran del južnega obzidja rimskega mesta Emone, ki vključuje lapidarij antičnih izkopanin in nove prehode v obzidju, nadgrajene z elementi klasicistične arhitekture,
- – dodatno s parkovno površino urejen zid je najdaljša prezentacija obzidja rimskodobne Emone v Ljubljani,
- – ureditev kaže izjemno ustvarjalnost avtorja v reinterpretaciji antike in njenega vključevanja v kulturno-krajinski prostor urbanističnega konteksta mesta.

Zaradi navedenega je:

- Lokalni pomen: izjemen
- Regionalni pomen: izjemen
- Državni pomen: zelo velik
- Svetovni pomen: srednji

Arheološki park Emona je v svoji zasnovi in ohranjenosti pomembna lokacija, ki kaže način poselitve, umestitve v prostor, bivanjsko kulturo starih Rimljanov in komunikacije v času rimske naselitve tega področja. Na območju Ljubljane in celotne osrednjeslovenske regije ponuja možnosti za dodatno turistično ponudbo in razvoj kulturnega turizma.

Zgodovinski pomen

- Je izredno pomemben element pri zgodovinskem razvoju prostora od rimskega obdobja do danes (trase cest, izraba krajine...); rimska Emona je neposredno vplivala na urbani raster Ljubljane
- Celotno najdišče priča o procesu romanizacije na področju današnje Ljubljane, o življenju tega prostora od 1. stoletja n.š. do zatona antike in zgodnjega srednjega veka
- Nudi podlago za študij razvoja arhitekture in gospodarskega razvoja, funkcionalnosti bivanja, uporabo, izrabo in organizacijo prostora, uporabo in izrabo naravnih virov
- Na arheoloških najdiščih Emone, zaobjetih v arheološkem parku Emona, je bilo odkritih več razvojnih in gradbenih faz, ki zaobjemajo obdobje od 1.-5. stoletja, torej od samega začetka do propada Emone. Prezentirane ostaline pričajo o razvoju mesta, o razvoju arhitekture in funkcionalnosti bivanja, pa tudi o družbenih razmerjih ter razvoju in vplivu krščanstva pri nas. Prva razvojna faza pri teh najdiščih predstavlja postavitve stanovanjskih objektov, nadaljnje faze pa pomenijo nadgradnjo življenjskih standardov s komunalno infrastrukturo (kanalizacija, voda,...), katere deli so bili odkriti in prezentirani pri obeh nahajališčih (hipokavst, kloaka s kanali, cesta s pločniki, vodnjak itd.). Insula 32 (območje zgodnjekrščanskega središča) je tokom razvoja tudi spreminjala funkcije objektov iz privatne v javno (sprva stanovanjska hiša, nato zasebno kopalnišče, ter na koncu molilnica in bazilika s krstilnico).

Estetski pomen

- Arheološki park Emona je izjemen mozaik številnih estetsko urejenih prezentacij ostankov rimskega mesta v sodobni Ljubljani, ki doprinašajo k izgledu prestolnice
- Arheološke ostanke v celotnem parku odlikuje dobra ohranjenost struktur: arhitektura, bazenčki, obzidje, kanalizacijska infrastruktura
- Posebno estetsko vrednost dajejo parku ohranjeni zelo kvalitetni mozaiki, ki predstavljajo edinstvene najdbe na ljubljanskem območju, pa tudi širše gledano so to eni izmed kvalitetnejših rimskih mozaikov, odkritih v Sloveniji. Estetika mozaikov izraža okus časa, v katerem so nastale in namembnost, za katero so bili narejeni, oblika in izgled pa sta rezultat tudi medsebojnih umetniških vplivov sosednjih provinc, ki so se preko trgovskih poti širili v naše kraje.

Znanstveni pomen

- Ohranjenost arhitekturnih ostankov ter ohranjenost in številčnost najdb omogočata preučevanje bivalne kulture rimske dobe najvišjega standarda in njeno interpretacijo

- V *in situ* prezentacijah znotraj arheološkega parka Emona lahko sledimo različnim razvojnim fazam rimske Emone, katerih predstavitve so dokaj enakomerno zastopane
- predvsem pomembna je omejitev mestnega pomerija z prezentacijami južnega, zahodnega in severnega obzidja
- Arheološki park Emona je tudi pomemben spomenik razvoja slovenske konservatorske stroke, od posegov na Rimskem zidu na Mirju v začetku 20. stol. do novih pristopov k prezentacijam v letih 2011-2012

Družbeni pomen

- njen družbeni pomen za lokalno prebivalstvo je »tradicionalen«: lokalna skupnost se z dediščino identificira; kontinuiteta poselitve pri lokalnem prebivalstvu vzbuja še dodaten pomen
- Lokalno prebivalstvo je tisto, ki skrb za dediščino lahko razvija in jo dolgoročno tudi ohranja, v tesnem sodelovanju z zakonom določenimi subjekti in zavodi; na širšem prostoru se lahko dviguje in krepi zavest o pomenu dediščine
- Oglad rimskih ostalin v arheoloških parkih nudi vpogled v arhitekturno preteklost Emone (urbanistična zasnova, obseg in ohranjenost ostalin, obrambna infrastruktura), kot tudi vpogled v bivalno kulturo (stanovanjske stavbe, zasebna kopališča, delovanje krščanske skupnosti). To predstavlja dobro izhodišče za izobraževalne namene in za razumevanje antičnega oz. rimskega zgodovinskega obdobja, ki je v celotni Evropi pustilo velik pečat.
- Nudi potencial za razvoj turizma, predvsem kulturnega turizma in omogoča dodatno zaposlitev krajanov ter razvoj naselja
- Je potencialen vir formalnega in neformalnega izobraževanja; lahko predstavlja kraj druženja lokalnega prebivalstva

Slika 21: Arheološki park Emonska hiša, stopnje družbenega pomena. Po Bobek 2012.

Slika 22: Arheološki park Zgodnjekrščansko središče, stopnje družbenega pomena. Po Bobek 2012.

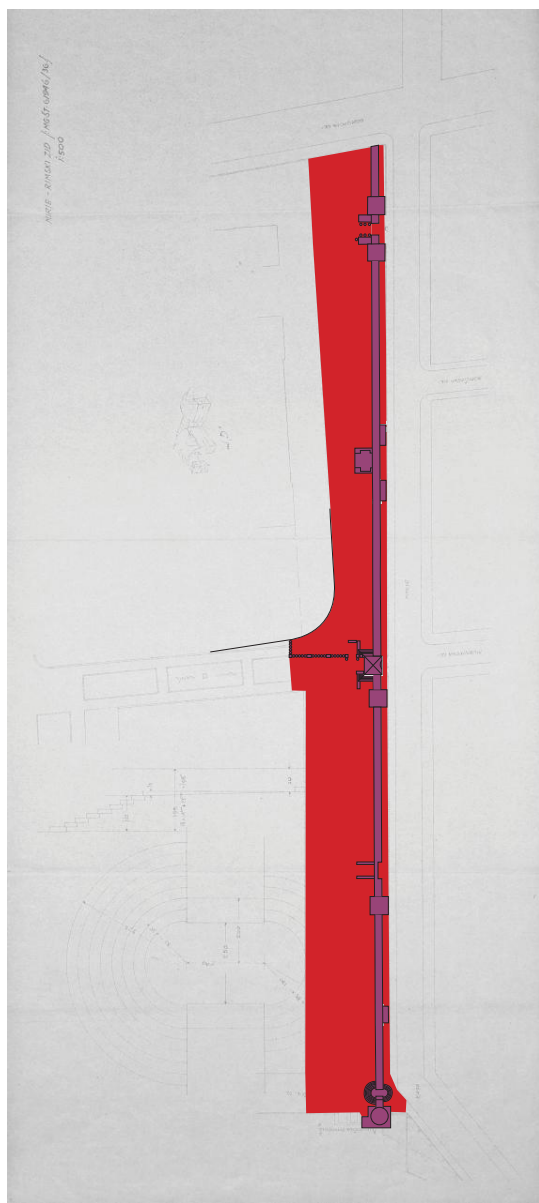
Ljubljana -
Rimski zid na Mirju

EŠD: 22658

STOPNJA DRUŽBENEGA
POMENA

LEGENDA

- Izjemen pomen - Najvrednejše sestavine dediščine, za katere je v smernicah opredeljeno maksimalno možno ohranjanje.
- Velik pomen - Najvrednejše sestavine dediščine, za katere je v smernicah opredeljeno maksimalno možno ohranjanje z manjšimi korekturami.
- Srednji pomen - Sestavine dediščine, za katere je v smernicah opredeljeno ohranjanje s korekturami in dopolnitvami.
- Majhen pomen - Sestavine dediščine, za katere so v smernicah opredeljene možne spremembe.
- Brez pomena - Sestavine dediščine, za katere so v smernicah opredeljene predelave, odstranitve in podobno.
- Moteče - Sestavine dediščine, za katere so v smernicah zahtevane predelave, odstranitve in podobno.

OPOMBA!

*Posamezni kamniti elementi (sarkofagi ipd.),
ki so kot del Plečnikovega oblikovanja
razpostavljeni po parku, so vsi izjemnega
pomena!*

Slika 23: Arheološki park Rimski zid na Mirju, stopnje družbenega pomena. Po Bobek 2012.

Analiza in ocena stanja

Zgodovina raziskav in konservatorskih posegov

Arheološki park Emonska hiša

Južni del Emone je prvi raziskoval že Walter Schmidt, ki se je osredotočil na jugozahodni del, ob ohranjeni južni stranici rimskega zidu. Območje Jakopičevega vrta, ki je bilo takrat v rabi kot vrtna površina, je tudi po prvi vojni ostalo nepozidano kot vrt ob ateljeju slikarja Riharda Jakopiča (1869-1943), kjer slovenski impresionist ustvarjal. Od tod je območje dobilo ime Jakopičev vrt, ki je bil kasneje zaradi dilem obiskovalcev, ki so težko združevali rimsko vsebino parka z njegovim z slovenskim slikarjem 19. stol. povezanim imenom, preimenovan v Emonsko hišo.

V letih 1963 in 1964 je Mestni muzej tu organiziral zaščitna izkopavanja, saj je mesto nameravalo tukaj zgraditi velik stanovanjski blok za uslužbence Filozofske fakultete. Izkopavanja so odkrila rimsko stanovanjsko stavbo, cesto med insulama XV in XVI ter zbirni kanal – kloako. Leta 1965 so bila pod vodstvom spomeniške službe takratnega Zavoda za spomeniško varstvo Ljubljana končana tudi vsa restavratorska dela, namenjena zaščiti in prezentaciji arheoloških najdb (Plesničar Gec 1999, 152). Arheološki park je bil za javnost odprt leta 1966.

Slika 24: Arheološki park Emonska hiša ob odprtju leta 1966. Foto dokumentacija MGML.

Arheološki park Zgodnjekrščansko središče

Zgodnjekrščansko središče, imenovano tudi najdišče pri OŠ Majde Vrhovnik po osnovni šoli v neposredni bližini, je bilo odkrito ob gradnji osnovne šole v 50-tih letih 20. stoletja, med zaščitnimi

izkopavanji, ki jih je vodil Jaroslav Šašel. Arheološka izkopavanja zaradi izgradnje telovadnice OŠ so se nadaljevala v letih 1968-70 pod vodstvom Mestnega muzeja Ljubljana, in zaključila leta 1975. Potem je bil prostor urejen v arheološki park in odprt za javnost leta 1976.

Slika 25: Arheološki park Zgodnjekrščansko središče odprtju leta 1976. Foto dokumentacija MGML.

Rimski zid na Mirju

Poleg arheoloških izkopavanj pod vodstvom W. Schmidta v letih 1909-1912 in posledičnega restavriranja zidu (originalni rimski zid in v začetku 20. stoletja dopolnjeni vrhnji del zidu loči tanka meja iz prodnikov), je bil večji poseg predvsem Plečnikova prenova, izvedena v 30-tih letih 20. stol.

Slika 26: Rimski zid na Mirju pred Plečnikovo prenovo: razglednica iz zbirke MGML, poslana med leti 1913-1915. Dokumentacija MGML.

Plečnik se je pri ureditvi držal načela ohranjanja arheoloških elementov, z dodajanjem novih elementov in re-interpretacijo obstoječih rimskih pa je želel ustvariti vtis bogatejšega arheološkega parka. Ker je obzidje tedaj predstavljalo oviro za širitev mesta na jug, je J. Plečnik posebej pozorno oblikoval dva nova prehoda, da je nastala povezava s Snežniško in Murnikovo ulico. Novim je dodal elemente rimske arhitekture, stare pa je dopolnil z arheološkimi najdbami. Južni emonski vhod označuje sedem masivnih stebrov iz konglomerata, novi prehod na koncu Snežniške ulice pa dve polkrožni stopnišči. Prehod v Murnikovo ulico pokriva piramida po vzoru Cestijeve piramide v Rimu. Prvotno je bila obrasla s travo, ravno tako kot vrh rekonstruiranega obzidja. V arheološkem parku za obzidjem je Plečnik dodal lapidarij z antičnimi ostanki. Obzidje je na strani Mirja nekoč spremljala linija visokih topolov.

Slika 27: Piramida v rimskem zidu na Mirju v poznih 30-tih letih 20. stol. Arhiv Plečnikove hiše.

Rimska kloaka ob Aškerčevi cesti

Prezentacije je bila postavljena v 80-tih letih 20. stol. Podatkov o konservatorskih posegih na spomeniku nimamo.

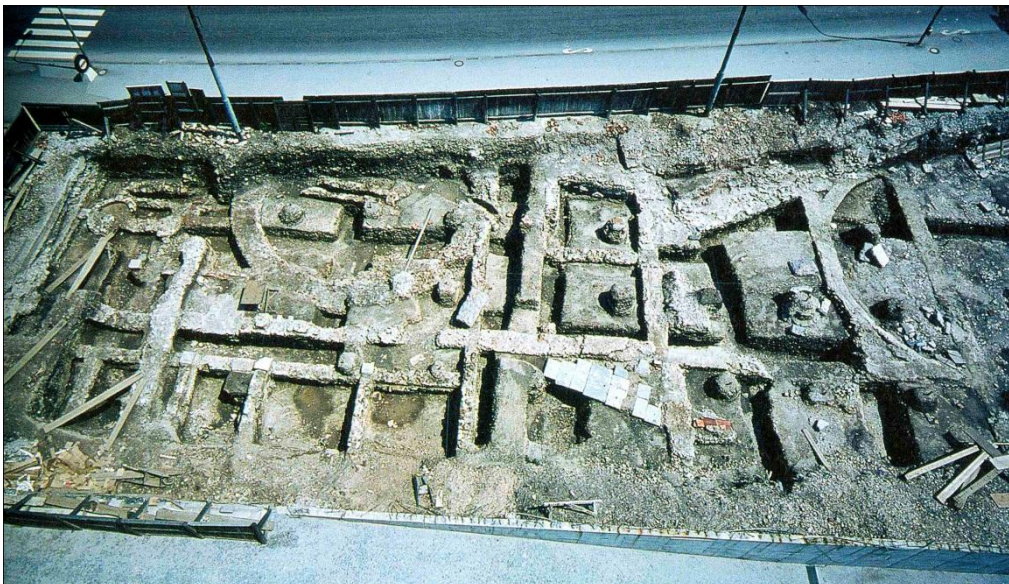
Ostanki bazilike in rotunde v Galeriji Jakopič

Prezentacija je bila urejena v sklopu izgradnje Ferantovih blokov v 70-tih letih 20. stol.

V tlaku galerije so nakazani tloris bazilike in rotunde ter dodan kapitel stebra, ki je podpiral enega od lokov v baziliki. Fasada stavbe, v kateri je Galerija Jakopič, je dopolnjena s silhueto poznoantične rotunde.

Arhitekt Edvard Ravnikar je pri oblikovanju tega kareja ohranil tudi prvotni obseg foruma nepozidan (bazilika in rotunda sta ležali ob vzhodni stranici foruma), tako da je forumska ploščad ostala, kot v antiki, prazna; pod njo so podzemne garaže.

Slika 28: Območje vzhodnega dela emonskega foruma z ostanki bazilike in rotunde med arheološkimi izkopavanji. Foto dokumentacija MGML.

Zahodno emonsko obzidje ob Cankarjevem domu

Prezentacija je bila urejena sredi 70-tih let 20. stol. Prezentirani ostanek obzidja s stolpom je dolg 11m.

Slika 29: Gradbena dela ob prezentaciji zahodnega zidu pri Cankarjevem domu. Foto dokumentacija MGML.

Severno obzidje je v ulici Josipine Turnograjske ohranjeno *in situ*, nad njim je fasada objekta sester uršulink.

Slika 30: Prezentacija rimskih arhitekturnih členov v bližini zidu, ob izhodu iz pasaže Maximarketa. Prezentacijo ogrožajo vandalizmi, najpogosteje grafitiranje. Foto dokumentacija MGML.

Spomeniško območje pri Emoncu v parku Zvezda

Kip Emonca v parku Zvezda je del rimskega nagrobnega obeležja, ki je stalo na začetku velikega severnega grobišča Emone ob vpadnici iz smeri Celja in Ptuja. Kip je edina doslej pri nas odkrita pozlačena velika rimska bronasta plastika; votel, vlit, 150 cm visok kip upodablja moškega, oblečenega v toga. Original je danes shranjen v Narodnem muzeju Slovenije, v parku Zvezda je postavljena kopija. Odkrit je bil pri kopanju temeljev za stavbo Kazine 16.4.1836, skupaj z arhitektonskimi členi celotnega nagrobnega obeležja (korintski kapitel, kubična baza, četrtna stebra, del grobne skinje in del kamnite ograje s fragmentirano levjo glavo) in drugimi najdbami (Petru 1962-1963, 513). Kip je del nagrobnega kompleksa, katerega verjetno rekonstrukcijo je po raziskavi izdelala Sonja Petru (prim. Petru 1962-1963). V šestdesetih letih 20. stoletja, v času obnove parka Zvezda, se je Zavod za izgradnjo Trga revolucije odločil, da naroči izdelavo predloga postavitve spomenika Emonca v park Zvezda in ureditve neposredne okolice. Spomeniško območje je bilo urejeno leta 1966. Kopija kipa je bila na sedanji prostor postavljena februarja 1966, in povezana v manjše spomeniško območje skupaj s tem razstavljenim sarkofagom (ena od utemeljitev izbire kipa in lokacije je bila tudi, da naj Emonec simbolno naznačuje začetek severnega emonskega grobišča) in prezentiranim delom tam odkrite poznorimske hiše.

Slika 31: Kopija kipa Emonca ob postavitvi v park Zvezda. Foto dokumentacija ZVKDS OE Ljubljana.

Severna emonska vrata

Pri Bukvarni ob Kongresnem trgu so ohranjena glavna severna vrata rimskega obzidja. Arheološka izkopavanja na lokaciji so se začela leta 1963. Prezentacije je bila urejena v letih 1964-1965.

Zgodovina opravljenih del v projektu prenove parkov 2011-2012

Kratka predstavitev projekta in sodelavcev:

S septembrom 2011 je Mestna občina Ljubljana dobila evropska sredstva za projekt revitalizacije arheoloških parkov Emone. Izvedbo je prevzel Muzej in galerije mesta Ljubljane. Pridobitev projekta je pomenila uspešen zaključek dolgoletnih prizadevanj rešiti nezavidljivo situacijo arheoloških parkov, kjer so bile, poleg zgoraj opredeljene nefunkcionalnosti, ostaline v slabem stanju tudi v konservatorsko-restavratorskem smislu, saj zaradi pomanjkanja sredstev obsežnejših popravil ni bilo že več desetletij. Hkrati pa je bil to tudi začetek intenzivnega enoletnega dela v ambiciozno zastavljenem projektu, saj je bil rok za zaključek projekta že september 2012.

Projekt je zajemal več obsežnih sklopov: restavratorsko-konservatorsko sanacijo arheoloških parkov Emonska hiša, Zgodnjekrščansko središče in Rimski zid na Mirju, prenovu zaščitne in turistične infrastrukture na obeh parkih, ureditev info točke z maketo Emone v prehodu garažne hiše Kongresni trg, zasnovu in implementacijo muzeoloških pomagal v parkih in ob spomeniških območjih, razvoj in implementacijo novih javnih programov za obiskovalce parkov ter izdelavo načrta upravljanja za naštetu območja.

Pri projektu so sodelovale številne inštitucije, podjetja in posamezniki:
Vodja projekta: Oddelek za kulturo Mestne občine Ljubljana – Jerneja Batič
Izvajalec: Muzej in galerije mesta Ljubljana – dr. Bernarda Županek
Konservatorski nadzor: ZVKDS OE Ljubljana – Boris Vičič, Darja Pergovnik
Konservatorsko-restavratorska prenova: ZVKD Restavratorski center – Katarina Bobek
Arhitekturna zasnova in infrastrukturna prenova arheoloških parkov: Studio Stratum.

Konservatorsko-restavratorski posegi:

Poročila o opravljenih konservatorsko-restavratorskih delih so v prilogi (priloga 1-).

Ureditev Arheoloških parkov Emonska hiša in Zgodnjekrščansko središče za nemoten dostop obiskovalcev

---

Na obeh lokacijah so bila izvedena obsežna dela:

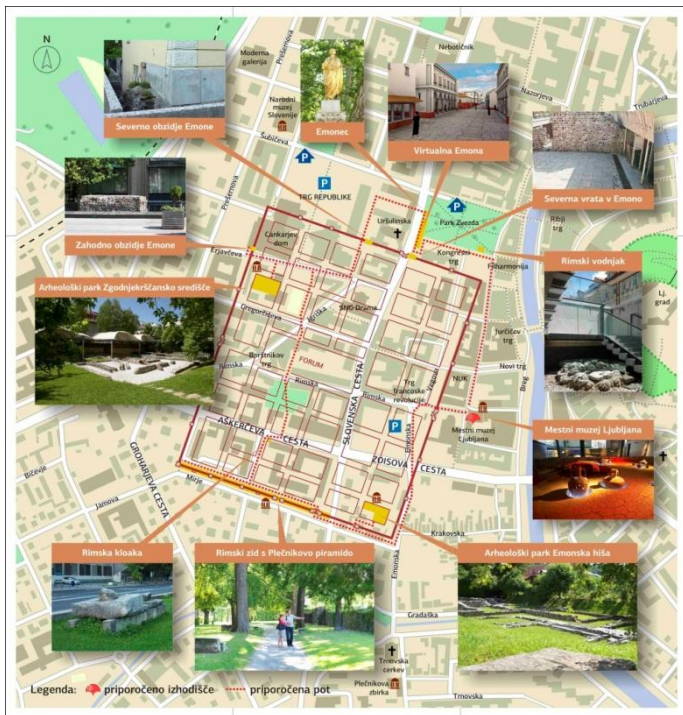
- a) ureditev pohodne poti za obiskovalce, ki omogočajo dober pogled na dediščino,
- b) omogočen dostop gibalno oviranim,
- c) namestitve klopi,
- d) oprema kotičkov za pedagoško dejavnost, postavitve kontejnerja za hrambo pripomočkov in premične sanitarije,
- e) postavitve informativnih tabel na posameznih točkah v obeh parkih.

Slika 32: Na obeh parkih nove montažne pohodne poti z ograjami ščitijo občutljiva mozaična tla, hkrati pa obiskovalcem omogočajo dober pogled nanje. Na fotografiji arheološki park Zgodnjekrščansko središče. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

V današnje mesto je umeščena pot po rimski Emoni in sicer:

- izdelan je koncept razvoja publike in izvedbeni program Pot po Emoni,
- na posameznih točkah ogleda so postavljene informativne table,
- izdelane so spremljajoče tiskovine za samostojen ogled obiskovalcev v 4 jezikih (slovensko, angleško, nemško, italijansko),
- vsaka točka je opremljena s QR kodami, ki omogočajo pridobitev dodatnih informacij o prostoru in času v 4 jezikih.

Slika 33: »Po rimski Ljubljani« je krožna, z informacijskimi tablam označena pot, ki obiskovalca v več jezikih popelje po najpomembnejših sledovih rimske Emone v današnji Ljubljani. Vir: zloženska »Po rimski Ljubljani«, MGML 2012.

Pedagoški programi

Na osnovi večletnega spremljanja in evalviranja izvajanja pedagoških programov so bili

- Izdelani novi pedagoški programi za različne starostne skupine, od otrok v vrtcu do srednje šole. Ti se po prenovi obeh arheoloških parkov lahko izvajajo na dveh lokacijah; s tem smo odpravili ozko grlo pri izvajanju teh programov, saj nam to omogoča kvalitetno izvajanje teh programov (v kombinaciji z vodenim ogledom) za več razredov v enem dnevu
- zasnovan in natisnjen je bil nov delovni zvezek »Emona od E do A« za starostno skupino 6-11 let

Promocijske in popularizacijske vsebine

Glede na izdelan medijsko marketinški plan:

- a) je bila izdelana celostna grafična podoba projekta,
- b) postavljene informativne table »Emona-po rimski Ljubljani«
- c) Izdelan informacijski in promocijski materiali v 6 evropskih jezikih – poleg slovenščine še v angleščini, italijanščini, nemščini, francoščini in španščini.
- d) V sodelovanju s Turizmom Ljubljana je v pripravi več turističnih produktov, od dnevnega do nočnega vodenja po Emoni, do priprave vina po rimsko, itd.

»i-Emona« informacijska točka v Chopinovem prehodu,

---

kjer je predstavljen urbani razvoj rimskega mesta Emone v širšem prostorskem in časovnem kontekstu. Služi kot vstopna točka za ogled Emone in točka, kjer različne ciljne skupine dobijo aktualne informacije o kulturni dediščini Ljubljane.

Obsega tri glavne sklope:

- a) »in situ« ohranjena dediščina
- b) Informacijski sklop, ki je predstavljen na glavnem nosilcu - informacijskem modulu. Ta vsebuje fizični model ter dve interaktivni mizi na izbor, ki sta povezani s fizičnim modelom.
- c) Virtualni sklop, ki vključuje interaktivna tla rekonstruirane rimske ceste vzdolž hodnika in animirano projekcijo življenja v Emoni.

Dela za zaščito in varovanje dediščine:

- a) zamenjana dotrajana strešna ponjava na parku Zgodnjekrščansko središče, ter obnovljena strešna konstrukcija,
- b) zamenjana dotrajana in kulturnovarstveno neustrezna streha na parku Emonska hiša (prim. Slika 34) z letno montažno streho in zimskimi zaščitnimi pokrovi

Slika 34: Dotrajana streha na parku Emonska hiša pred menjavo. Foto dokumentacija MGML.

Poročilo o stanju arheoloških ostalin arheološkega parka Emona januar 2013

Pričujoče poročilo predstavlja stanje arheoloških ostalin na posameznih spomeniškovarstvenih enotah Arheološkega parka Emona na dan **5. 3. 2013**. Je informativne narave in predstavlja okvir za detajlni zapisnik stanja posameznih ostalin.

Opis stanja

Arheološki park Emonska hiša

Ob načrtovani izvedbi temeljev za obstoječo strešno konstrukcijo, ki štiti prezentirane mozaike in hipokavst na zahodnem delu Emonske hiše, je potrebno lokacije temeljev uskladiti s konservatorsko-restavratorsko službo.

Pokrivanje temeljev zidov in ostalih gradbenih elementov z zaščitnimi lesenimi pokrovi z izolacijskimi plastmi v zimski sezoni bi bilo mogoče »dopolniti« s polietilenskimi *Tyvek Solid* folijami, ki bi predstavljale dodatno in dokaj učinkovito vodoodporno plast oz. pregrado (dupont.com, 10. 1. 2013; Wikipedia.org, 10. 1. 2013).

Slika 35: Arheološki park Emonska hiša. Stanje na dan 17. 10. 2012

Ob neposredni okolici spomenika je potrebno redno čistiti vegetacijo, ki raste tik ob zidovih in jih vlaži ter obenem zastira pogled na posamezne sestavne elemente spomenika. V jesenskih in zimskih mesecih je potrebno čiščenje odpadlega listja in vej, odstranjevanje snega, ipd. Nujno je stalno pregledovanje in vzdrževanje zaščitnih elementov spomenika (kovinske ograje, streha, zaščitni pokrovi, etc.) (cf.: Bobek 2012, 43).

Slika 36: Informativne table na arheološkem parku Emonska hiša, stanje na dan 5. 3. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Arheološki park Zgodnjekrščansko središče

Brežino ob novem dvigalu OŠ Majde Vrhovnik na jugovzhodnem delu parka je potrebno prekriti (zasejati) z vegetacijskim pokrovom (travno rušo), ki bi preprečil morebitno erozijo oz. drsenje zemljine neposredno na mozaike.

Nujno je dosledno upoštevanje pogojev za hranjenje iz Poročila o konservatorsko-restavratorskih posegih na mozaikih in posameznih gradbenih elementih (cf.: Lesar Kikelj, Žagar 2012, 5), saj so kombinacije različnih kamnin ter opeke pri zidavi posameznih elementov izrazito občutljive na atmosferske vplive (Bogovčič 1970, 58). Potreben je razmislek o nanosu sloja, ki bi izenačil higroskopičnost kamnitega in opečnega materiala (zaščitni premazi na osnovi nanodelcev, silikonski premazi, ipd.) (Bogovčič 1972, 72; cf.: Klosowski 1999) in preprečil odlaganje trdih delcev iz onesnaženega zraka, zmanjšal vpliv atmosferilij in razvoj alg, mahov (Bogovčič 1999, 169). Prepogosto t. i. čiščenje oz. odstranjevanje površinskih oblog pospeši preperevanje in ponovno onesnaženje z odprtjem por kamnitega materiala. Osnovna specifikacija v konservatorsko-restavratorski stroki uveljavljenih klimatskih pogojev hrambe kamna (Porekar Kacafura 2010, 100) je sledeča: konstantna relativna vlaga (RH): $40 \pm 5\%$, temperatura: $20^\circ \pm 1^\circ \text{C}$ in opeke (Slabe, Lemajič 2010, 52): konstantna relativna vlaga (RH): 40 - 60%, temperatura: 16 - 25°C . Odstopanje v enaki meri povzroča poškodbe materialov, ki so bili uporabljeni pri konserviranju in restavriranju obstoječih rekonstrukcij.

Slika 37: Arheološki park Zgodnjekrščansko središče. Erozijska na novourejeni brežini, tanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Obstoječe zaščitne lesene pokrove, prekrivane z izolacijskimi plastmi (bitumenski laminati) bi bilo mogoče »dopolniti« s polietilenskimi Tyvek Solid folijami, ki bi predstavljale dodatno in dokaj učinkovito vodoodbojno plast oz. pregrado. Prihodnje rešitve bi lahko vključevale prekrivanje z materiali iz umetnih mas.

Smiselno bi bilo razmisliti o podaljšanju strešne konstrukcije nad predelom, ki je še vedno izpostavljen atmosferilijam, kar povzroča razraščanje alg in mahov ter namakanje nove kovinske ograje.

Slika 38: Arheološki park Zgodnjekrščansko središče, za zimovanje zaščiteni mozaiki, stanje na dan 7. 2. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Ob neposredni okolici posameznih gradbenih elementov in zaščitnih zidov je potrebno redno čistiti in vzdrževati vegetacijo ter predvsem v jesenskih in zimskih mesecih odstranjevati z dreves odpadlo listje. Nujno je stalno pregledovanje in vzdrževanje strešne konstrukcije, montažnih strešic in zaščitne ograje.

Slika 39: Arheološki park Zgodnjekrščansko središče. Prekrivanje temeljev zidov in ostalih gradbenih elementov z montažnimi strehami. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Rimski zid na Mirju

Zahodno stran površine in strukture zidu, ki v letu 2012 ni bil saniran, v različnem obsegu prekrivajo biološki dejavniki propadanja (mahovi, alge, lišaji in višje rastline). Več mehanskih poškodb je prisotnih bliže tlom, predvsem zaradi razraščanja koreninskega sistema in zaradi dviga kapilarne vlage. Posamezni deli zidu niso več stabilni in nekaj jih je že odpadlo. Vezni material (malta) na stikih je na več mestih razpokan, preperel in na nekaterih delih manjka. Največ poškodb je nastalo zaradi zamakanja vode in razraščanja koreninskega sistema rastlin. Zaradi uporabe kombinacije različnih kamnin ter opeke pri zidavi arhitekturnih elementov so zaradi različne odpornosti materialov največji dejavniki propadanja atmosferski vplivi (cf.: Bobek 2012, 39).

Slika 40: Rimski zid. Mehanske poškodbe na notranji strani zahodnega dela zidu. Stanje na dan 3. 1. 2013. . Foto Matjaž Bizjak.

Obok na skrajnem zahodnem prehodu z polkrožnim stopniščem, ki je zgrajen iz kamna in opeke prekrivajo biološki dejavniki propadanja, različne obloge in siga. Na stenah se je pojavlja tudi kristalizacija soli (cf.: Žbona 2012, 6).

Slika 41: Rimski zid. Zahodni prehod. Siga in kristalizacija soli na notranji strani oboka. Stanje na dan 11. 1. 2013. . Foto Matjaž Bizjak.

Na novo nastale poškodbe (grafiti, podrt steber, odkrušen kamen) so vidne tudi na vzhodnem delu zidu, ki je bil konserviran in restavriran v letu 2012.

Slika 42: Rimski zid. Poškodovan steber. Stanje na dan 5. 3. 2013. . Foto Matjaž Bizjak.

Slika 43: Rimski zid. Odkrušen kamen na obnovljenem delu. Stanje na dan 11. 1. 2013. . Foto Matjaž Bizjak.

Še vedno je največja stopnja ogroženosti vidna na posameznih sarkofagih in ostalih manjših kamnitih elementih. Vidno je drobljenje, laminacija, površinsko luščenje, hrapavost, razbarvanost (Cronyn 2004, cf.

107-110), ki v počasnem, sicer pa kumulativnem procesu predstavlja razpadanje kamna (Porekar Kacafura 2010, 100). Na nekaterih elementih so vidne recentne razpoke, prelomi, premazi z barvami, ipd. Potrebna bi bila zaščita sarkofagov in drugih kamnitih elementov pred talno vlago (saj so v neposredno stiku s tlemi) z izolacijskimi plastmi (npr. bitumenski laminati, polietilenske folije, ipd.) (Porekar Kacafura 2010, 100-101). Glede na zgoraj omenjeno stanje kamnitih elementov in neprestano nastajajoče poškodbe lahko ustrezno alternativo predstavlja deponiranje vsaj najbolj ogroženih elementov (sarkofagi 2, 3 in 6) v depo in nadomestitev s kopijami (odlitki), ki bi zadostile izvedenemu arhitekturnemu konceptu (Ashurst, J., Dimes, F. G. 2008, 167).

Slika 44: Sarkofag št. 6. Rast alg na nezaščitenem delu sarkofaga. Stanje na dan 11. 1. 2013 . Foto Matjaž Bizjak.

Slika 45: Sarkofag št. 6. Razpoka oz. prelom. Stanje na dan 3. 1. 2013 . Foto Matjaž Bizjak.

Obstoječe kovinske rešetke na lapidariju ne preprečujejo vandalizma, onesnaževanja z odpadki in vnosa atmosferilij oz. vlage ter posledično rasti zelenih alg. Morda bi bilo potrebno razmisliti o kombinaciji z dodatno (redkejšo) kovinsko mrežo oz. »zasteklitvijo« s prozornimi akrilnimi ploščami (»pleksi steklom«).

Slika 46: Lapidarij. Onesnaževanje z odpadki in rast zelenih alg. Stanje na dan 22. 2. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Območje rimske kloake na Aškerčevi

Kloaka, o kateri ni razpoložljivih podatkov o konservatorskih posegih, je zaradi lahke dostopnosti izpostavljena različnim vrstam vandalizma, o čemer priča spodaj prikazani primer. Zaradi kumulativnega procesa razpadanja kamna so priporočljivi redni pregledi za preprečevanje večjih poškodb (Porekar Kacafura 2010, 100). Kamniti elementi, ki sestavljajo kloako, so neposredno izpostavljeni vplivom atmosferij in odlaganju trdih delcev iz onesnaženega zraka in prometnih vozil o čemer pričajo temne obloge na površini (Ashurst, J., Dimes, F. G. 2008, 154, 156-157). Eden od kamnitih elementov je bil zaradi posledice vandalizma premaknjen z »originalnega« mesta.

Slika 47: Rimska kloaka ob Aškerčevi cesti. Prestavljen kamniti element. Stanje na dan 20. 2. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Zaradi lokacije v zaprtem prostoru sta spomenika zaščitena pred vplivom atmosferilij.

Slika 48: Ostanki bazilike. »Manjkajoče« tegule. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Na kamniti površini oz. strukturi rotunde so vidne manjše mehanske poškodbe v obliki odkrušenih mest, odlomov, pomanjkljivosti, razpok in propadlega vezivnega materiala oz. malte. Na posameznih mestih so vidni sanacijski posegi iz preteklih obdobij, kjer so bile uporabljane različne vrste malt in plomb.

Slika 49: Temelji rotunde. Stanje na dan 1. 3. 2013 . Foto Matjaž Bizjak.

Zahodno obzidje ob Cankarjevem domu

Kamnito površino rimskega zidu v različnem obsegu prekrivajo biološki dejavniki propadanja (mahovi, alge). Prisotne so številne mehanske poškodbe. Vidna je vrsta večjih ali manjših mehanskih poškodb v obliki odkrušenih mest, odlomov, pomanjkljivosti, razpok in propadlega vezivnega materiala oz. malte. Na številnih delih je vidno razraščanje alg.

Struktura zidu je ogrožena tudi zaradi različnih sanacijskih posegov iz preteklih obdobij, ki niso bili ustrezno dokumentirani ali zabeleženi. Na spomenikih so namreč vidni posegi, kjer so bile uporabljane različne vrste malt in plomb, pri katerih niso bili uporabljeni ustrezni in kompatibilnimi materiali (apneno vezivo, ustrezen agregat, ipd.).

Slika 50: Zahodno emonsko obzidje ob Cankarjevem domu. Vidna je recentno nanešena malta. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Severno obzidje v ulici Josipine Turnograjske (pri Uršulinkah)

Kamnito površino rimskega zidu v različnem obsegu prekrivajo biološki dejavniki propadanja (mahovi, alge, lišaji in višje rastline). Prisotne so številne mehanske poškodbe. Vidna je vrsta večjih ali manjših mehanskih poškodb v obliki odkrušenih mest, odlomov, pomanjkljivosti, razpok in propadlega vezivnega materiala oz. malte. Največ poškodb je nastalo zaradi neposredne izpostavljenosti atmosferilijam in razraščanju rastlin.

Slika 51: Severno emonsko obzidje. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

V okviru konservatorsko-restavratorskih posegov oz. navodil upravljavcu o negi in vzdrževanju bi bilo potrebno odstraniti vegetacijo in mehansko utrditi zid (cf.: Bogovčič 1999, 167). Podatki o konservatorskih-restavratorskih posegih na spomeniku niso razpoložljivi.

Slika 52: Severno emonsko obzidje. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Predstavitev rimskih arhitekturnih členov v bližini zidu, ob izhodu iz pasaže Maximarketa (Maxija) ogrožajo vandalizmi, najpogosteje grafitiranje. Na večih kamnitih elementih so vidne poškodbe v obliki razpok, ki so posledica zmrzali (Ashurst, J., Dimes, F. G. 2008, 159, Fig 7.1, 7.2). Potrebno je redno vzdrževanje (obrezovanje vegetacije, čiščenje, odstranjevanje snega, nanos antigrafitnih premazov, nanos

vododbojnega premaza na osnovi nanodelcev, etc.). Podatki o konservatorsko-restavratorskih posegih na arhitekturnih členih niso razpoložljivi.

Slika 53: Prezentacija arhitekturnih členov. Stanje na dan 5. 3. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Prezentacijo hipokavsta, ki je nadkrita in obdana s kovinsko mrežo, najbolj ogroža onesnaževanje z odpadki, zato bi bilo smiselno razmisliti o kombinaciji z dodatno (redkejšo) kovinsko mrežo oz. »zasteklitvijo« s prozornimi akrilnimi ploščami (»pleksi« steklom). Obstoječa informativna tabla je težko opazna in ni usklajena s celostno grafično podobo Arheološkega parka Emona. Eden od elementov (glej: Slika 54) je podrt oz. odlomljen/odlepljen od podlage).

Slika 54: Prezentacija hipokavsta v Plečnikovem podhodu. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Arheološki predel ob Emoncu

Na posameznih sestavnih elementih rimskega zidu je vidna vrsta večjih ali manjših mehanskih poškodb v obliki odkrušenih mest, odlomov in razpok. Uporabljene so kamnine različnih vrst in opeke. Kamnito površino rimskega zidu v različnem obsegu prekrivajo biološki dejavniki propadanja (mahovi, alge, lišaji). V kotu ob zidu je bil nekdanj deponiran kapitel stebra. Prezentacijo ogrožajo vandalizmi (prelom sarkofaga, etc.). Zaradi ogroženosti bi bilo potrebno izpostaviti vprašanje deponiranja sarkofaga v depo.

Potrebno je redno vzdrževanje (čiščenje, nanos antigrafitnih premazov, etc.). Podatki o konservatorsko-restavratorskih posegih na spomeniku niso razpoložljivi).

Slika 55: Spomeniško območje pri Emoncu. Poškodbe na zidu. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Nanos antigrafitnih premazov je nujen predvsem na fasadi podhoda, na kar nakazuje pojav vandalizma oz. grafitiranja.

Slika 56: Spomeniško območje pri Emoncu. Grafit na fasadi podhoda. Stanje na dan 11. 2. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Pločnik rimske ceste v Chopinovem prehodu (»i-Emona«)

Na nekaterih predelih pločnika (predvsem ob betonskih pilotih) je vidno zamakanje in posledično pojavljanje kristalizacije soli na površini. Potrebno je sanirati dotok vode in izvesti desalinacijo oz. postopek odstranjevanja topnih soli (cf.: Dinsmore 1994, 366).

Slika 57: Pločnik rimske ceste v Chopinovem prehodu (»i-Emona«). Zamakanje in posledično kristalizacija soli na površini. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Severna emonska vrata

Na napisu so vidne poškodbe zaradi vlage. Dotok vode po plastični cevi bi bilo potrebno preusmeriti oz. cev iz plastične mase podaljšati. Pri bodočih delovnih posegih, je potrebna vsaj minimalna zaščita (panel plošče, ipd.) zidu pred mehanskimi poškodbami.

Slika 58: Severna vrata s poškodovanim maskirnim panojem. Stanje na dan 3. 1. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Kamnito površino zidu v različnem obsegu prekrivajo biološki dejavniki propadanja (mahovi, alge, lišaji in višje rastline). Vidna je vrsta večjih ali manjših mehanskih poškodb v obliki odkrušenih mest, odlomov, pomanjkljivosti, razpok in propadlega vezivnega materiala oz. malte. Največ poškodb je nastalo zaradi neposredne izpostavljenosti atmosferilijam in razraščanju rastlin. V večjem obsegu je na površini zidu vidna kristalizacija soli, ki predstavlja potencialno največjo nevarnost mehanskih poškodb (Ashurst, J., Dimes, F. G. 2008, 153-156).

Slika 59: Severna vrata. Zid. Stanje na dan 11. 2. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Potrebno je nanesti antifrafitne premaze na opečni zid, saj se na njem pojavljajo grafiti.

Slika 60: Severna vrata. Grafit na opečnem zidu. Stanje na dan 11. 2. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Rimski vodnjak na Kongresnem trgu

Izmenjava toplega in hladnega zraku povzroča kondenzacijo vlage na notranji strani površine steklenih šip. Prisoten je odboj vidne svetlobe, ki v kombinaciji s kondenzirano vlago onemogoča pogled v notranjost. Priporočljivo bi bilo preizkusiti ustreznost t. i. vododbojnega premaza na osnovi nanodelcev. Primerljive konservatorske rešitve na slovenskem območju vključujejo prekrivanja vodnjakov s kovinimi kovinskimi rešetkami, kombinacije s kovinskimi mrežami, betonske in lesene pokrove ter različne strešne konstrukcije (Cf.: Horvat 2005).

Slika 61: Vodnjak. Kondenzacija vlage na notranji površini steklenih plošč. Stanje na dan 5. 3. 2013. Foto Matjaž Bizjak.

Informacije o dosedanem upravljanju

Posamezne lokacije novo opredeljenega Arheološkega parka Emona so bile do sedaj pod skrbjo različnih upravljavcev.

Arheološka parka Emonska hiša in Zgodnjekrščansko središče je, prvega od leta 1966 in potem še drugega od leta 1976, upravljal Mestni muzej Ljubljana. Ta je v okviru razpoložljivih sredstev skrbel tako za fizično zaščito celotnega kompleksa obeh parkov v sklopu tega je košnja trave, pletje, obrezovanje, posutje pot s peskom, in skrb za dediščino »in situ«, kot za njegovo popularizacijo in promocijo. V začetku prejšnjega desetletja sta bila oba parka obdana z novo ograjo, kar je precej izboljšalo stanje ostalin na parkih, saj jih je zaščitilo pred vandalizmom. Izkušnja je pokazala, da je pristop na parka zaradi varovanja dediščine sprejemljiv le ob prisotnosti odgovorne osebe muzeja – kustos, vodič, čuvaj.

Mestni muzej Ljubljana je v okviru svoje redne dejavnosti izvajal vodene ogleda parka, pedagoške programe, dneve odprtih vrat za splošno in usmerjeno javnost.

Sredstva za redno vzdrževanje parkov je Mestnemu muzeju Ljubljana zagotavljalo deloma Ministrstvo za kulturo, deloma Mestna občina Ljubljana. Sredstva za investicijsko vzdrževalna dela (postavitve ograj) je zagotovila Mestna občina Ljubljana.

Parka je v letih od 2008 – 2012 obiskalo:

Leto	Vodeni ogledi	Individualni obiskovalci	Pedagoški programi	skupaj
2008	/			
2009	/	39	2434	2473
2010	50	69	3165	3284
2011	350	57	2902	3309
2012	74	991	1585	5238

Park je bil do leta 2011 (pred prenovo) odprt od aprila do oktobra. Po prenovi (2012) je park z vsemi lokacijami odprt za obiskovalce vse leto.

Slika 62: Prireditev v sklopu Muzejske poletne noči na parku Zgodnjekrščansko središče. Foto Matevž Paternoster, dokumentacija MGML.

Rimsko obzidje na Mirju

Do leta 2008 je veljal nenapisan dogovor, da Rimski zid na Mirju upravlja ZVKDS OE Ljubljana; po v tem letu sprejetem novem Zakonu o varstvu kulturne dediščine to ni bilo več mogoče in območje je ostalo brez upravljalca.

Ostale lokacije

Ostale lokacije emonske dediščine, torej območje rimske kloake na Aškerčevi, ostanki bazilike in rotunde v Galeriji Jakopič, zahodno obzidje ob Cankarjeve domu, Severno obzidje v Ulici Josipine Turnograjske (pri Uršulinkah), prezentacija hipokavsta v Plečnikovem podhodu, arheološki predel ob Emoncu, severna emonska vrata, prezentacija insule VI na Fakulteti za kemijo doslej niso imele formalno določenega upravljalca.

Nekdanjo Jakopičevo galerijo je upravljal Arhitekturni muzej, od leta 2008 pa Galerijo Jakopič upravlja Mestni muzej oz. sedanji MGML.

Prezentacija pločnika na točki i – Emona ob garaži Kongresni trg ter vodnjak pri izhodu iz garažne hiše na Kongresnem trgu sta na novo vzpostavljeni spomeniški območji.

Ranljivost in ogroženost spomenika

Naravni faktorji

Naravni pojavi v Sloveniji, ki lahko kot nesreče pomenijo največjo nevarnost za ljudi in okolje, so poplave, zemeljski plazovi, požari in potresi. Ljudi in okolje pa ogrožajo tudi drugi naravni pojavi kot so snežni plazovi, podori, plazenja zemlje, neurja s točo in druge vremenske ujme. Poleg življenja in zdravja ljudi te naravne nesreče lahko ogrozijo tudi kulturno dediščino ali jo celo uničijo, zato je potrebna posebna pozornost pri obravnavanju le - teh.

Potresna ogroženost

Slovenija je država s srednjo potresno nevarnostjo. Potresi v Sloveniji ne dosegajo zelo visokih vrednosti magnitude, so lahko njihovi učinki zaradi razmeroma plitvih žarišč dokaj hudi. Pas večje potresne nevarnosti poteka po osrednjem delu Slovenije od severozahoda proti jugovzhodu države. Z oddaljevanjem od tega pasu proti severovzhodu in jugozahodu se potresna nevarnost vidno zmanjšuje.

(vir: http://www.arso.gov.si/potresi/podatki/tolmac_pospeska_tal.html).

Arheološki park Emona se nahaja v območju, ki sodi v 8. stopnjo potresne nevarnosti po MCS lestvici.

Požarna ogroženost

Požarna nevarnost, ki je v Sloveniji sicer največja na submediteranskem fitoklimatskem območju, je najljubljskem območju srednje stopnje.

Ukrepi:

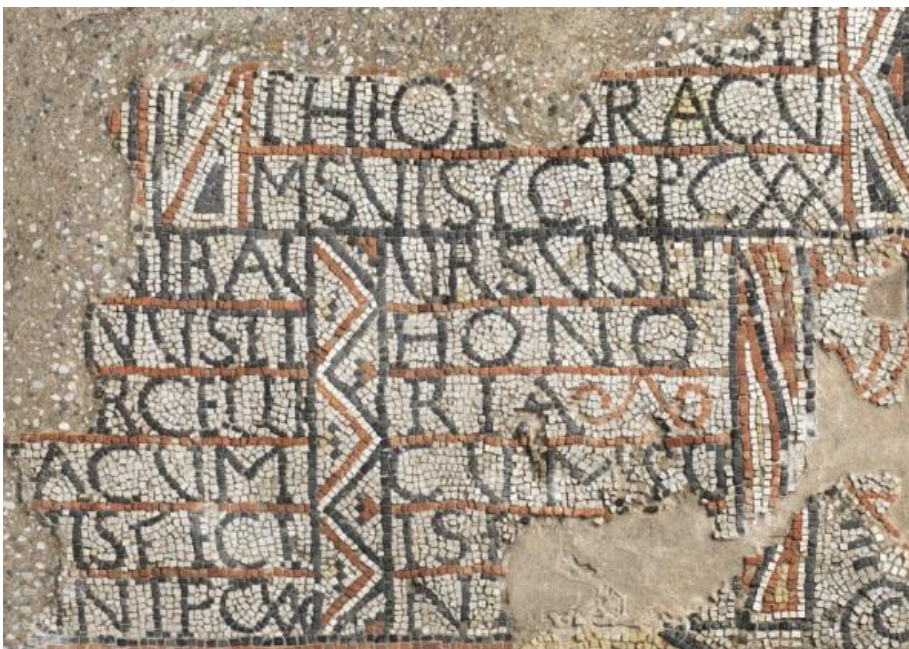
Upravljaavec poskrbi za pripravo naslednjih dokumentov:

- Ukrepi za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami;
- Požarni red;
- Evakuacijski načrt;

Vremenski vplivi na mozaike in tlake:

Arheološki park Emona je v delu Slovenije, kjer je mešano celinsko/gorsko podnebje. To pomeni vroča poletja (do 38°C) in veliko izpostavljenost UV žarkom in mrzle zime (do - 20°C) z možnostjo večje količine snežnih padavin, možnosti večjih padavin v spomladanskem in jesenskem času.

Arheološke najdbe na Emonski hiši in Zgodnjekrščanskem središču so delno pokrite z zaščitno streho, ostali zidovi pa so prezentirani na prostem. Zmrzal in kapilarni dvig delujeta, zato so zidarske malte večkrat popravljane. Poleg kamnito površino zidov v Arheološkem parku Emona v različnem obsegu prekrivajo biološki dejavniki propadanja (mahovi, alge, lišaji in višje rastline). Več mehanskih poškodb je prisotnih bliže tlom, predvsem zaradi razraščanja koreninskega sistema in zaradi dviga kapilarne vlage.

Slika 63: Na vremenske vplive so predvsem občutljivi opečni deli arhitekture, freske in mozaiki. Na fotografiji del mozaikov iz parka Zgodnjekrščansko središče. Foto Matevž Paternoster, arhiv MGML.

Ukrepi:

- konservacija v skladu s KN je bila izvedena 2012
- nadzor nad obiskovalci, omejitve pri dostopu do najbolj občutljivih delov (varovalne ograje, trakovi, table...) – izvedeno 2012
- Nujno je redno vzdrževanje in monitoring,
- Nujna je zaščita arheološkega najdišča čez celo leto. Na Zgodnjekrščanskem središču je nadstrešek fiksen, na Emonski hiši je streha nad ostalinami samo v poletnem odpiralnem času, zato je tu potrebno izdelati dodatno fizično zaščito zidov in mozaikov.

Človeški faktor

Arheološki park je zaradi relativno lahke dostopnosti izpostavljen različnim vrstam vandalizma kot so poškodovanja mozaikov in zidov, grafitiranje, nepooblaščno zadrževanje na spomeniku. Emonsko hišo in Zgodnjekrščansko središče varuje ograja, prav tako notranjost Plečnikovega lapidarija Rimskem zidu na Mirju, medtem ko so ostale lokacije nezaščitene. Posebej velja tu opozoriti na izpostavljenost hipokavsta v Plečnikovem podhodu in točko »i-Emona«, ki sta obe pod nivojem pohodne površine in tako bolj na udaru.

Ukrepi:

- Dostop do in zadrževanje v Emonski hiši in Zgodnjekrščanskem središču mora biti nadzorovan, medtem ko ostalih lokacij ni možno ograditi.
- Redno vzdrževanje ograje in dostopov
- Osvetlitev Rimskega zidu ponoči

- Vrata v Chopinov podhod in kamere, vezane na centralo parkirne hiše Kongresni trg
- Kamere v Plečnikovem podhodu, vezane na centralo parkirne hiše Kongresni trg

Obiskovalci lahko povzročajo erozijo na najdišču.

Ukrepi:

Urejene so poti, po katerih se obiskovalci gibljejo, Obiski najdišča morajo biti nadzorovani. Dolgoročno predvidevamo le določeno število obiskovalcev na dan.

Navzočnost obiskovalcev lahko povzroči onesnaževanje okolja.

Ukrepi:

- Koši za smeti se redno praznijo, redno se čisti in pregleduje celotno zavarovano območje spomenika,
- Toaletni prostori.

Pomanjkanje virov

- Premalo ljudi in premalo materialnih stroškov za vodenje, nadzor in vzdrževanje lokacije z zadostnim znanjem negativno vpliva na spomenik.

Ukrepi:

- Zagotoviti je potrebno primerno število zaposlenih (redne zaposlitve, javna dela, prostovoljci).
- Poskrbeti za redno izobraževanje zaposlenih (izobraževanje novincev in redno/letno izobraževanje zaposlenih) in vzdrževanje konstantnega vedenja o spomeniku in dopolnjevanje znanja na podlagi novih informacij

Nezadostnost finančnih virov za vzdrževanje lahko povzroči dolgotrajno degradacijo spomenika.

Ukrepi:

- Zagotovljena morajo biti finančna sredstva za vodenje in vzdrževanje parka.

Poslanstvo, vizija in cilji razvoja spomenika

Poslanstvo in vizija parka

Poslanstvo parka je ohranjanje kulturne dediščine, omogočanje dostopa in angažmaja javnosti ter spodbujanje trajnostnega razvoja ob ustvarjalnem in gospodarnem koriščenju kulturnih in turističnih potencialov parka, preko učinkovitega upravljanja ter v sodelovanju z vsemi lastniki.

Vizija parka je postati edinstven arheološki urbani park, vpet v sodobno mestno življenje, ki bo Ljubljancem in obiskovalcem ponujal prostor za raziskovanje, uživanje, ustvarjanje ter oblikovanje lastne idenitete. Visok kulturno-zgodovinski pomen parka ter privlačna vsebina s pestro ponudbo bodo zagotavljali enkratno vpogled v bogato zgodovino našega glavnega mesta.

Strateški cilji razvoja spomenika

Kvalitativni cilji:

1. Celostna ohranitev in varovanje kulturnih vrednot območja in arheološke krajine s konservacijo in revitalizacijo
2. Omogočanje spoznavanja in doživljanja arheološkega parka in dediščine
3. Povezati arheološke parke s sodobnim življenjem in ustvarjanjem, spodbujati sodelovanja in povezovanja z zainteresiranimi javnimi in zasebnimi partnerji
4. Povečati prepoznavnost Arheološkega parka Emona doma in v tujini
5. Arheološki park bo postal pomemben element kulturnega turizma Ljubljane in Slovenije
6. Arheološki park postanejo prepoznavna in edinstvena izobraževalna in doživljajsko bogata točka z uporabljenimi najnovejšimi načini interpretacije dediščine
7. Arheološki park Emona je prostor za razumevanje in razvijanje odnosa do antične dediščine Ljubljane, za krepitev identitete meščanov in državljanov.

Kvantitativni cilji:

1. doseči število obiskovalcev 10.000 do leta 2017
2. Povečati število obiska na pedagoških programih za 3% letno
3. povečati število zaposlenih za vsaj 1 do leta 2014
4. povečati turistično ponudbo za vsaj 2 nova programa v sodelovanju s Turizmom Ljubljana, do leta 2014
5. popularizirati Arheološke parke Emone med strokovno javnostjo, kot primer dobre prakse do leta 2017

Operativni cilji in ukrepi varstva in razvoja po spomenikih in področjih

---

Operativni cilji sledijo dolgoročnim ciljem. Ukrepi so aktivnosti, za zagotavljanje uresničitve tako dolgoročnih kot operativnih ciljev. Cilji in ukrepi so razdeljeni **na 3 lokacije:**

- Emonska hiša , Zgodnjekrščanski center in Rimski zid
- iEmona in
- ostali spomeniki

in po področjih:

- Konserviranje – restavriranje ter prezentacijska (infrastrukturalna) ter vzdrževalna dela (dostopnost parkov v infrastrukturnem smislu)

- Javni programi in turistična raba spomenika, narejeno za celoten arheološki park Emona
- Strokovno raziskovalna dejavnost, narejeno za celoten arheološki park Emona

Operativni cilji:

1. Ohranjanje sedanjega stanja arheoloških ostalin (Emonska hiša in Zgodnje krščanski center)
2. Celovita konservatorska – restavratorska sanacija celotnega Rimskega zidu
3. Vzdrževanje optimalnega stanja arhitektur
4. Omogočiti osebam s posebnimi potrebami ogled parka (investicijska dela)
5. Omogočiti nadzorovan dostop obiskovalcem brez dodatnih kadrovskih obremenitev MGML
6. Viden dohod v park
7. Urediti park kot jasno celoto
8. Vzdrževane in čiste parkovne površine ter infrastruktura (pohodne površine, pedagoške infrastruktura itd.)
9. Preprečevanje vandalizma

Ukrepi:

1. reden mesečni konservatorsko-restavratorski nadzor in sanacija novonastalih poškodb
2. Konservatorska – restavratorska dela na Rimskem zidu
3. Zimsko zaščito zidov na parkih Emonska hiša in Zgodnjekrščanski center se dopolni s Tyvek folijo
4. Izdelava manjkajočih zimskih zaščitnih strešic na parkih Emonska hiša in Zgodnjekrščanski center
5. Na parku ob Rimskem zidu se zaščiti sarkofage in druge antične elemente pred talno vlago z izolacijskimi plastmi
6. Preširoko mrežo na Plečnikovem lapidariju v rimskem zidu se dodatno zaščiti z gosto kovinsko mrežo ali prozornimi akrilnimi ploščami
7. Izdelava projekta in napeljava električnega + optičnega kabla na vseh treh parkih
8. Uporaba nanopremazov za zaščito arhitektur
9. Izvedba elektronskega odpiranja vrat in elektronsko kontroliranega dostopa na park
10. Izdelati taktilne pripomočke in jih montirati na parku
11. Označitev dostopa v park – več lokacij – 10 tabel
12. Zasaditev zelene zavese ob ograji za zakrivanje sosednih hiš
13. Košnja, gnojenje, obrezovanje dreves in grmičevja, čiščenje na vseh lokacijah
14. Vzpostavitev videonadzora na Emonski hiši in Zgodnjekrščanskem centru
15. Izdelava in montaža košev za smeti ter stojal za kolesa

Operativni cilji:

---

1. Celovita konservatorska restavratorska sanacija arheoloških ostalin
2. Preprečevanje vandalizma
3. Vzdrževanje čistih razstavnih prostorov

Ukrepi:

---

1. Na rimskem pločniku sanirati dotok vode in izvesti desalinizacijo oz. postopek odstanjevanja topnih soli
2. Sklenitev dogovor o varovanju razstavnega prostora iEmona s Parkirno hišo Kongresni trg
3. Varovanje razstavišča iEmona
4. Sklenitev dogovora o čiščenju iEmona razstavišča s Snago, d.o.o
5. Redno izvajanje čiščenja razstavišča iEmona

Ostali spomeniki

Konserviranje – restavriranje ter prezentacijska (infrastrukturna) ter vzdrževalna dela

---

Operativni cilji:

- celovita konservatorsko restavratorska sanacija arheoloških ostalin
- vzdrževanje optimalnega stanja arhitektur
- zaščita dediščine pred propadom
- vzdrževane in čiste parkovne površine

Ukrepi:

- reden konservatorsko-restavratorski nadzor
- sanacija novonastalih poškodb
- uporaba nanopremazov za zaščito arhitektur; nanos antigrafitnih premazov
- izdelava geodetskih načrtov
- izdelava Konservatorskega načrta in sanacija ogroženih delov Arheološkega parka Emona (zid ob Cankarjevem domu, zid pri Uršulinkah)
- Košnja, gnojenje, obrezovanje dreves in grmičevja, čiščenje, odstranjevanje snega
- Zid pri Cankarjevem domu in Uršulinkah: odstranitev v zidu zrasle vegetacije
- Odstranjevanje grafitov
- Pri prezentaciji hipokavsta v Plečnikovem podhodu namestiti gostejšo kovinsko mrežo proti smetenju; zamenjati interpretativno tablo, ki je neuskklajena s celotno podobo »poti po Emoni« in montirana na slabo vidno mesto
- Severna emonska vrata: dotok vode po plastični cevi preusmeriti oz. cev podaljšati; pri bodočih posegih (prenova Bukvarne z okolico) zid zaščititi pred mehanskimi poškodbami
- Vodnjak na Kongresnem trgu: zaradi kondenza vlage pod steklenim pokrovom izvesti vodoodbojni premaz ali stekleni pokrov nadomestiti z drugačnim

Javna služba in turistična raba za celoten park

Operativni cilji:

---

1. Šolskim skupinam in družinam ponuditi aktivno, doživljajsko in izobraževalno izkušnjo skozi različne programe, z uporabo najnovejših metod interpretacije kulturne dediščine
2. Povezovanje in krepitev sodelovanja z različnimi javnimi in zasebnimi partnerji na področju priprave in izvedbe različnih popularizacijskih programov parka in na ta način razširiti programski asortiman parka
3. Ponuditi nov turistični produkt
4. Povečati prepoznavnost parka na lokalni, regionalni, državni in globalni ravni
5. Povezovanje s turističnimi akterji v Sloveniji in tujini
6. Povečati prepoznavnost in vidnost arheoloških ostalin
7. Povezati spomenike v celoto s ostalimi antičnimi spomeniki

Ukrepi:

---

1. Oblikovanje, priprava in izvedba kakovostnih izobraževalnih javnih programov za šolske skupine, družine, odrasle
2. Sklenitev sodelovanj z različnimi zainteresiranimi partnerji pri pripravi in izvedbi dogodkov, programov, kot so: Vespesjan (Emonski dan), Ana Desetnica, Knjižnica pod Krošnjami, Glasbena šola (koncerti) itd
3. Aktivno sodelovanje s Turizmom Ljubljana pri pripravi in izvedbi turističnih programov
4. Aktivna vključitev in priprava programov v okviru projekta Emona2000
5. Priprava in izvedba sodobne trženjske strategije za domači in tuje trge
6. Sklenitev vsaj treh dolgoročnejših sodelovanj letno s hoteli, TO itd
7. Izdelati študijo o osvetlitvi ostalih spomenikov
8. Osvetlitev spomenikov
9. Vključitev vseh lokacij v javne in turistične programe

Strokovna – raziskovalna dejavnost za celoten park

Operativni cilji:

- Predstaviti Arheološki park Emona strokovni javnosti (arheologija, muzeologija, konservatorstvo) kot primer dobre prakse
- Raziskovati arheološki park Emona kot arheopark (nastanek, potenciali) Varovati AP Emona z najstrožjim varstvenim režimom
- Pridobiti nagrado The Best in Heritage

Ukrepi:

- Aktivna udeležba na konferenci, znanstvenem sestanku, okrogli mizi, objava prispevkov
- Arhivske in neinvazivne terenske raziskave
- Priprava strokovnih podlag za razglasitev AP Emona kot spomenika državnega pomena
- Kandidaturo za The Best in Heritage

Upravljavska struktura, funkcije in pristojnosti

V skladu z Zakonom o varstvu kulturne dediščine pomeni upravljanje: »izvajanje nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bila stvar razglašena za spomenik, in obsega predvsem vodenje in organiziranje vzdrževanja, uporabe, dostopnosti, predstavitve javnosti in spremljanje stanja.

Upravljavec:

Upravljavec parkov je Muzej in galerije mesta Ljubljana, ki ga zastopa direktor.

Naloge upravljavca so:

- Izvajanje načrta upravljanja
- Priprava predlogov sprememb in dopolnitev načrta upravljanja
- Sprejema letne programe dela na podlagi načrta upravljanja in opravlja oziroma skrbi za opravljanje v načrtu opredeljenih nalog
- Sodeluje z lastniškim in strokovnim odborom za doseganje namena varovanja in ohranjanja kulturne dediščine oziroma doseganje ciljev razvoja arheoloških parkov
- Sprejema in izvaja letne programe dela
- Pripravlja letna poročila

Strokovni odbor:

Kot pomoč pri izvajanju upravljavskih nalog direktor MGML imenuje strokovni odbor, ki ga sestavljajo:

- 1 član ZVKDS OE Ljubljana
- 1 član Restavratorski center Slovenije
- 1 član Turizem Ljubljana
- 1 član MGML

Strokovni odbor na svoji prvi seji sprejme poslovnik. Mandat strokovnega odbora traja 5 let.

Naloge strokovnega odbora::

- Ugotavlja ustreznost upravljavskega načrta glede na strokovne smernice
- Obravnava tematike s področja strokovnega dela parka
- Predlaga rešitve glede na strokovno spoznanja

Pristojnosti in procesi sprejemanja in izvajanja odločitev

Upravljavski načrt sprejme svet Mestne občine Ljubljane za obdobje pet let.
Letne programe dela sprejema svet zavoda MGML v soglasju z ustanoviteljem.

Načrt in postopki zagotavljanja finančnih sredstev

EMONSKA HIŠA , STAROKRŠČANSKI CENTER, ZGODNJE KRŠČANSKI CENTER,RIMSKI ZID, iEMONA					
			vir sredstev		
Področje:	leto	skupaj	MOL	MGML	Skupaj
Konserviranje, prezentacijska dela in vzdrževalna dela	2013	178.300	178.300		
	2014	4.000	4.000		
	2015	4.000	4.000		
	2016	4.000	4.000		
	2017	4.000	4.000		
Skupaj		193.300	195.300		
Javna služba in turistična raba	2013	25.500	10.000	15.500	
	2014	25.500	10.000	15.500	
	2015	23.000	10.000	13.000	
	2016	23.000	10.000	13.000	
	2017	23.000	10.000	13.000	
Skupaj		120.000	50.000	70.000	
Strokovna raziskovalna dejavnost	2013	6.000	6.000		
	2014	1.500	1.500		
	2015	11.500	11.500		
	2016	6.500	6.500		
	2017	6.500	6.500		
Skupaj		32.000	32.000	-	-
Skupaj vsa področja		345.300	277.300	70.000	

OSTALI SPOMENIKI					
			Viri financiranja		
Področje:	leto	višina	Lastniki	MOL	
Konserviranje, prezentacijska dela in vzdrževalna dela	2014	7.000	2.300		
	2015	5.000	1.300		
	2016	1.000	600		
	2017				
Skupaj		13.000	4.200	-	-
Javna služba in turistična raba	2013				
	2014	8.600		8.600	
	2015				
	2016				
	2017				
Skupaj		8.600		8.600	-
Skupaj vsa področja		25.600	13.000	8.600	

Viri						Skupaj
leto	2013	2014	2015	2016	2017	2013-2017
MOL	200.300	29.100	26.500	20.500	20.500	296.900
Lastniki		2.300	1.300	600		4.200
MGML	15.500	15.500	13.000	13.000	13.000	70.000
	215.800	47.900	40.800	34.100	33.500	371.100

Upravlavec s pravnimi osebami (lastniki), ki imajo v lasti parcele na katerih so prezentirani spomeniki in niso v lasti MOL, sklene pogodbo o izvajanju načrta upravljanja. Pogodba se nanaša na konserviranje, prezentiranje in vzdrževalna dela. Pogodba se sklene najkasneje v 6-ih mesecih po potrditvi Načrta upravljanja s strani Mestnega sveta Mestne občine Ljubljana. Načrtu upravljanja je potrebno priložiti tudi soglasje lastnikov.

Ocenjena vrednost konservatorsko-restavratorskih in vzdrževalnih del na spomenikih, ki niso v lasti MOL.

RIMSKI ZID					
			Viri financiranja		
Področje:			2014	2015	2016
Konserviranje, prezentacijska dela in vzdrževalna dela					
- Univerza v Ljubljani, Kongresni trg 1, 1000 Ljubljana	k.o. Krakovsko predmestje p. št. 71/29, 78/4	Rimski zid na Mirju	30.000	50.000	1.000
Skupaj		81.000			

OSTALI SPOMENIKI					
			Viri financiranja		
Področje:			2014	2015	2016
Konserviranje, prezentacijska dela in vzdrževalna dela			7.000	5.000	1.000
- SID banka, , Ul. Josipine Turnograjske 6, 1000 Ljubljana	k.o. Gradišče I p. št. 175/17	Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske	300	100	100
- Uršulinski samostan, Ul. Josipine Turnograjske 8, 1000 Ljubljana	k.o. Gradišče I p. št. 3098	Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske	5.000	4.000	700
- Šolski center Ljubljana Aškerčeva 1, 1000 Ljubljana	k.o. Krakovsko predmestje p. št. 71/7	Rimska kloaka ob Aškerčevi cesti	200	100	100
- Cankarjev dom, Prešernova 10, 1000 Ljubljana	k.o. Gradišče I 36/26	Zahodno emonsko obzidje ob Cankarjevem domu	1.500	800	100
Javna služba in turistična raba				8.600	
MOL		Severno emonsko obzidje v ulici Josipine Turnograjske		2.000	
MOL		Rimski zid na Mirju		4.000	
MOL		Rimska kloaka ob Aškerčevi cesti		600	
MOL		Zahodno emonsko obzidje ob Cankarjevem domu		2.000	

Lastniki bodo v skladu s pismom o nameri financirali vzdrževanje spomenikov.

Mestna občina Ljubljana je z ostalimi lastniki podpisala Pismo o nameri v katerem je dogovorjeno, da bo Mestni občini Ljubljana za finančno zahtevnejše posege in večja obnovitvena dela sodelovala z lastniki pri pridobivanju dodatnih finančnih virov iz evropskih in drugih virov.

Spremljanje izvajanja načrta

Spremljanje izvajanja poteka redno vsako leto na osnovi letnih poročil o delu v parku, konservatorskih in raziskovalnih poročil, poročil o izvajanju javnega programa ter poročil o ostalih izvedenih delih in aktivnostih v parku. Na osnovi sprejetih ugotovitev je mogoča redna letna dopolnitev načrta upravljanja, vsakih 5 let pa so predvidene strateške dopolnitve in imenovanje nove strokovne komisije.

Spremljanje izvajanja načrta upravljanja poteka na podlagi:

- letna poročila o delu parka
- finančna poročila o delu parka
- poročila o konservatorskih posegih
- poročila o raziskovalnem delu na območju parka
- poročila o spremljanju strukture obiskovalcev v parku
- poročila o izvajanju javnega programa
- poročilo o vključevanju parkov v sodobno mestno življenje

Rok veljavnosti načrta, načini dopolnjevanja

Sprejel:	Mestni svet Mestne občine Ljubljana na ???seji dne?????
Kdaj:	2013
Odgovorna oseba:	Župan, Zoran Janković
Rok veljavnosti:	2018

Kopije hranijo vsi lastniki in upravljavci, ki vsako leto prejmejo tudi letno poročilo.

Viri in literatura

<http://en.wikipedia.org/wiki/Tyvek>, 10. 1. 2013

http://www2.dupont.com/Tyvek/en_US/products/product_properties.html, 10. 1. 2013

<http://www.conservationregister.com/PIcon-Stone>, 16. 1. 2013

ASHURST, J., DIMES, F. G. (2008): *Conservation of building and decorative stone*. London, Butterworth-Heinemann.

Bobek, K. 2012: *Konservatorski načrt: Ljubljana - (1) Arheološki park Zgodnjekrščansko središče (EŠD: 329), (2) Arheološki park Emonska hiša (EŠD: 329), (3) Rimski zid na Mirju (EŠD: 22658)*. Ljubljana, ZVKDS Restavratorski center.

BOGOVČIČ, I. (1970): Posebnosti restavratorsko-konservatorskih del na zgodnjekrščanskem mozaiku pri šoli Majde Vrhovnikove v Ljubljani. V : *Varstvo spomenikov XV*, str. 55-58.

BOGOVČIČ, I. (1972): Dva načina konserviranja in restavriranja antičnega mozaika. V : *Varstvo spomenikov XVI* 69-82.

BOGOVČIČ, I. (1999): Konserviranje in prezentiranje arheoloških ometanih zidov. V : *Varstvo spomenikov* 38, str. 169-174.

BREZNIK, A. (2006): Arheološki park – dejavnost rekonstruiranja preteklosti. *Varstvo spomenikov* 41, str. 79-99.

CRONYN, J. (2004): *The Elements of Archaeological Conservation*. London, New York, Routledge.

DINSMORE, J. K. (1994): *Conservation and storage: stone*. V: Thompson, J. M. A. (ur.), *Manual of curatorship: a guide to museum practice*. London, Butterworth-Heinemann, str 364-368.

HARVEY, D.C. (2001): Heritage pasts and heritage presents: temporality, meaning and the scope of heritage studies. *International Journal of Heritage Studies*, 7/4, str. 319-338.

HORVAT, F. (2005): *Sto vodnjakov na Slovenskem*. Ljubljana, Prešernova družba.

KLOSOWSKI, J. M. (1999) : *Science and technology of building seals, sealants, glazing and waterproofing*, ASTM, West Conshohocken.

LESAR KIKELJ, Martina, ŽAGAR, Katarina (2012) : *Poročilo o konservatorsko-restavratorskih posegih na mozaikih ter terazzu in estrihah* ; EŠD 329. Ljubljana, ZVKDS Restavratorski center.

PETRU, S. 1962/1963 (1963): O spomeniku emonskega meščana, *Arheološki vestnik*, 13/14, 513-528.

PLESNIČAR, L. (1968): *Jakopičev vrt*. Kulturni in naravni spomeniki Slovenije, zbirka vodnikov, 14. Ljubljana, Zavod za spomeniško varstvo Republike Slovenije.

PLESNIČAR GEC, L., SLABE, M. (1979): Varovanje arheoloških ostalin. V: Mesesnel, J., (ur.),

Rešena arheološka dediščina Ljubljane, katalog razstave. Ljubljana, Mestni muzej, str. 7-13.

PLESNIČAR-GEC, L. *et al.* (1983): *Starokrščanski center v Emoni*. Ljubljana, Narodni muzej.

PLESTENJAK A., STOKIN M., ZANIER K. (2011): Teoretska izhodišča za prirpavo načrta upravljanja, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenija

PLESTENJAK, A. (Arhej d.o.o.), 2011: *Konservatorski načrt*, Kongresni trg Ljubljana – Arheološko najdišče Ljubljana, EŠD 329.

POREKAR KACAFURA, I. (2010) : *Kamen*. V : Motnikar, A. (ur.), Priročnik za nego predmetov kulturne dediščine. Ljubljana, Slovenski etnografski muzej, Skupnost muzejev Slovenije, str. 94-103.

SLABE, M. (1986): O vrednotenju nepremične arheološke dediščine, *Varstvo spomenikov* 28, str. 121-127.

SLABE, J., LEMAJIČ, G. (2010): *Keramika in steklo*. V : Motnikar, A. (ur.), Priročnik za nego predmetov kulturne dediščine. Ljubljana, Slovenski etnografski muzej, Skupnost muzejev Slovenije, str. 45-55.

SMITH, L. (2006): *The uses of heritage*. Abingdon, New York, Routledge.

STELE, F. (1928): *V obrambo rimskega zidu na Mirju v Ljubljani*. Ljubljana, Spomeniški urad.

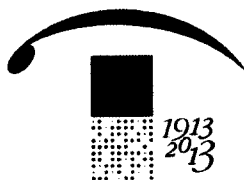
ŽBONA, K. (2012) : *Poročilo o konservatorsko-restavratorskem posegu na rimskem zidu na Mirju ; EŠD 22658*. Ljubljana, ZVKDS Restavratorski center.

ŽUPANEK, B. (2005): Dediščina rimske Emone: med nostalgijo in avtoriteto. V: Hudales, J., Visočnik, N., (ur.), *Dediščina v rokah stroke*. Županičeva knjižnica 14. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, str. 155- 163.

ŽUPANEK, B. (2008): Dediščina na razpotju : emonski spomeniki med včeraj in jutri. *Varstvo spomenikov* 44, str. 271-290.

1. Arheološko najdišče Ljubljana, Jakopičev vrt, Poročilo naravoslovnih preiskav, M. Gutman, d. S. Kramar, S. Fister, ZVKDS Restavratorski center, Ljubljana 2012
2. Arheološko najdišče Ljubljana, Jakopičev vrt, Poročilo o konservatorsko-restavratorskih posegih na mozaikih ter terazzu in estrihah, M. Lesar Kikelj, K. Žagar, ZVKDS Restavratorski center, Ljubljana 2012
3. Arheološko najdišče Ljubljana, Park OŠ Majde Vrhovnik, , Poročilo naravoslovnih preiskav, M. Gutman, d. S. Kramar, ZVKDS Restavratorski center, Ljubljana 2012
4. Arheološko najdišče Ljubljana, Park OŠ Majde Vrhovnik, Poročilo o konservatorsko-restavratorskih posegih na mozaikih ter terazzu in estrihah, M. Lesar Kikelj, K. Žagar, ZVKDS Restavratorski center, Ljubljana 2012
5. Ljubljana-rimski zid na Mirju, Poročilo o konservatorskem-restavratorskem posegu na rimskem zidu na Mirju, mag. K. Žbona, ZVKDS Restavratorski center, Ljubljana 2012

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Območna enota Ljubljana

Niša številka: UZ-0003/2011/6-MT-BV
Datum: 13.05.2013

MESTNA OBČINA LJUBLJANA
MESTNA UPRAVA

MOL, Mestna uprava
Oddelek za kulturo
Ambrožev trg 7

1000 Ljubljana

22	Sig.z.:
Prejeto: 14-05-2013	Pril.:
Številka zadeve: 620-1/2011-20	Vredn.:

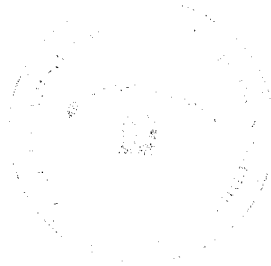
Zadeva: **Strokovno mnenje o Načrtu upravljanja za Arheološke parke v Ljubljani**

Načrt upravljanja za Emonske parke, ki ga je za Mestno občino Ljubljana pripravil Muzej in galerije mesta Ljubljane s sodelavci, Ljubljana, marec 2013, zajema predstavitev spomenika, oceno in analizo stanja, ogroženost spomenika ter cilje in strukturo upravljanja z emonskimi parki. Načrt upravljanja je zasnovan tudi tako, da se bodo posamezni deli načrta na podlagi letnih poročil in izkušenj ter novih območij predstavitve arheoloških ostalin v Ljubljani, lahko dopolnjevali.

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Ljubljana meni, da je Načrt upravljanja zelo pomemben in dobro zastavljen, saj bo pripomogel k boljši promociji arheološke dediščine pri nas in morebiti v širšem evropskem prostoru, in s tem tudi prispeval strokovne in laične argumente za nadaljnje ohranjanje in prezentacijo arheološke dediščine.

Pripravila:

Mija Topličanec
univ.dipl. arheologinja
konservatorica

Vodja območne enote:

Boris Vičič
univ.dipl. arheolog
konservatorski svetovalec

Poslati:
- naslovníku